

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союзу визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата вносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1-75 руб.
Кожда зміна адреси 50 с. Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.
Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 43.

Відень, 21-го жовтня 1917.

Ч. 173

Російська господарка на Україні.

В цілім ряді міст на Україні відбули ся поважні розрухи. В Бахмуті харківської губ. 22 вересня натовп розбив склад горілки й, упивши ся, почав ходити по місті й розбивати крамниці. В розрухах брали участь і салдати. В Кишиневі рабунки зробили ся звичайним явищем. Між грабіжниками, що напали на приватний будинок, і міліцією почала ся стрілянина, при чім було багато ранених. У Києві погроми й рабунки відбували ся два дні. Салдати почали розбивати вагони з кавунами, а потім перейшли й до вагонів з мануфактурою. Розбито 7 вагонів. Між салдатами-погромщиками й розважнішими елементами почала ся бійка, результатом якої було кілька ранених. На Володимирському ринку наслідком суперечки між покупцями та крамаркою почав ся погром, розбито кілька крамниць і покалічено кілька міліціонерів, що старали ся спинити розрухи.

Петроградська телеграфічна агенція доносить під датою 13 жовтня: „Протиреволуційна пропаганда, харчова криза й далекойдуча та постійно зростаюча дезорганізація місцевих урядів причинили ся до загострення розрухів, як про се повідомляють з різних провінцій, а головно з півдня Росії. В Харкові збирали ся купи злочинних елементів разом з салдатами й дезертирами та почали раптом плюндрувати місто. Військо, яке старало ся розігнати погромщиків, стрінуте сильним вогнем з рушниць. Увечері драгони зайняли багато будинків і в місті заведено военний стан. Подібні-ж розрухи, хоч і в менших розмірах, відбули ся в Бендерах (Бесарабія), Браїлові (Поділле), Тирасполі (Херсонщина) і ин.“

З наведених висток видно, що визначну участь в розрухах, які мають майже виключно економічний характер, беруть салдати. Недостача харчів в армії така велика, що правительством починає вже посилати старші річники салдатів до дому; але залізниця в Росії так дезорганізована, що поворот салдатів може викликати ще більш розрухи на Україні. Дуже характеристично, що саме тут — в найбагатшій частині держави — є найбільше розрухів і погромів на економічнім ґрунті. Але се досить зрозуміле. З України, що призвичаїла ся жити в більшій достатку ніж Росія, витягло правительство все, що могло, до центральних губерній і на фронт. Про забезпечення російських міст харчами правительством дбає, розумієть ся, далеко більше ніж про українські міста. До тогож на Україну, велика частина якої крім того лежить безпосередно коло фронту, напхано масу війська, яке мусить тут жити ся.

Петроградська телеграфічна агенція зясовує розрухи й погроми в „південній Росії“ в першій мірі протиреволуційною пропагандою, потім вже харчовою кризою і нарешті дезорганізацією місцевих урядів. В жадній з сих причин неповинні національні українські елементи, а самі лише Росіяне. Як старе правительством старанно концентрувало реакційні сили на Україні, так і революційні правлячі круги дивили ся кризь пальці на організацію реакційного російського націоналізму на Україні,

а спеціально в Києві. Україна знаходить ся на жаль у сфері загально-російського життя й обрахунки між російськими лібералами та соціалістами, між большевиками й меншевиками, максималістами й інтернаціоналістами і т. ин. відбувають на превеликий жаль і на території України та дезорганізують її соціально-політичне життя.

Господарське життя на Україні в далеко більшій мірі ніж соціально-політичне залежне від російського центру. Загально-російська дезорганізація залізниць дуже тяжко відбила ся на харчовій справі на Україні, але всі змагання українських інституцій і організацій завести деяку автономію в управі залізницями й поштою все розбивали ся о рішучий опір російських централістів і тимчасового правительства.

Петроградська телеграфічна агенція заявляє, що одною з причин розрухів на Україні є дезорганізація місцевих урядів, але не хоче, розумієть ся, признати того, що до сеї дезорганізації причинило ся найбільше само російське правительтво й націоналісти, які так запекло борють ся проти відбудування української автономії на всіх областях господарського й соціально-політичного життя на цілій території українського народу. Російські уряди в українських містах не можуть користувати ся довірем цілого міського населення, але ще менше є вони в силі здобути довіре українського селянства, а без міцного звязку між містом і селом неможлива й правильна апровізація міст. Не маючи самі спроможности зорганізувати розвиток господарських відносин по містах України, російські уряди не дають сього зробити й українським органам самоуправи. Боротьба між Центральною Українською Радою та російськими „мужами довіря“ типу Оберучева або „тоже Малороса“ Кирієнка є типовою для взаємних відносин між українськими органами самоуправи й російськими адміністраторами.

Інструкція російського правительства Генеральному Секретаріатови може бути основою для дальшої й успішнійшої боротьби за поширення української самоуправи, але вона не може дати спроможности перевести організацію господарського життя по українських містах і усунути вище згадані сумні явища. Лад по містах і селах України буде заведений лише тоді, коли вона увільнить ся від тягару дезорганізуючого російського централізму й вибудує власну національно-політичну організацію.

Дезорганізація господарського й соціально-політичного життя на Україні, найяскравішим висловом якої є теперішні погроми розрухи в багатьох містах України, се витвір не українського, а російського елемента. Російська анархія не підкопала організаційних сил українського громадянства. Дика партійна боротьба всіх проти всіх, що майже пів року лютує в межах російського громадянства, не могла перекинути ся на національний український організм. Всі українські соціалістичні й несоціалістичні партії, не зважаючи на ріжниці

соціально-політичних поглядів, згідно працюють під загальним проводом Центральної Ради над відбудованнем Рідного Краю.

Українці вже розв'язали в межах своєї території те саме національне питання, яке все ще загрожує розсадити російську державу: в Центральній Раді та в Генеральнім Секретаріаті поруч з представниками українського народу сидять і представники національних меншостей. Що більше, Українці стали на чолі організаційного руху всіх неросійських народів, що стоять на ґрунті федерації, відтягаючи їх таким робом від російської анархії.

Отже коли на Україні — території народу, що показав у собі такі величезні організаційні сили, — вибухнуть анархістичні розрухи й погроми, то очевидно, що вони не тубільні явища, а вислід загально-російської анархії. Росіяне, розуміють ся, постараються визискати розрухи на Україні против української самоуправи, заводячи воєнний стан і уживаючи інших репресій ось так, як у Харкові, але сим Росіяне викличуть лише гострійші форми боротьби за найдальшейдучу автономію України.

А коли Україна увільнить ся від непрошеної російської опіки, тоді не будуть в ній можливі й такі окази російської анархії, як погроми й рабунки.

М. Троцький.

Зїзд національностей у Києві.

Подане в попереднім числі Вістника за „Річю“ звітлення зїзду національностей у Києві доповнюємо отсе за „Утромъ Россіи“ з 25 й 26 вересня н. ст.

Від імени „польської демократичної централі“ виступив на другий день засідань Кноль з заявою, що з огляду на змагання польського народу до повної необмеженої державної самостійности Поляки не можуть узяти участи в зїзді, який обіймає тільки народности, котрі уважають потрібним обєднати ся в одну федерацію. Бесїдник запевнював, що польський народ буде для федеративної російської держави найблизшим сусїдом, котрий ніколи не посягне на права приятних народів. Голова зїзду зазначив, що змагання Поляків до повної державної самостійности стрічає повне спочуттє у зїзду, та просив Поляків лишити ся в характері дорогих гостей.

На засіданні 23 вересня величезний успіх мав програмований виступ представника української нації Грушевського, повітаного оплесками, які перейшли в суцїльну овацію. Ідея федерації — говорив Грушевський — глибоко проникнула в маси українського народу. Наші селяне, що виступили на зїздах з домаганням федерації, не були добре вивченими папугами, а висловили думку, давно присвоєну з популярної літератури. Тільки жорстокою спадщиною царизму, що віла ся в тіло й кров навіть великоруської демократії, можна пояснити недовірре до ідеї федералізму. В противагу змаганням до повної самостійности ся ідея має для Россії в дану хвилю те значінне, що хоронить її від розеднання до краю. Один з бесїдників сказав: „Федерація — перехід до повної самостійности“. Я повинен з повною відкритістю сказати: для федералістів-Українців, а так само й для представників переважної маси народів, що тут зїбрали ся, федерація не шлях до самостійности, а шлях до перспектив, що давно відкрив ся перед благородними розумами людства, — шлях до федерації Європи й цілого світу.

Глибоко вірю, — говорив проф. Грушевський, — що які-б ні були перешкоди на шляху, котрий прийдець ся нам перейти, зеднана фаланга, що тут творить ся, здолить усі перешкоди й дійде до своєї остаточної ціли. (Довгі оплески). Вітаю крок, котрий може є знаком перевероту в політиці тимчасового правительства, висловлений в присилці сюди свого представника. Хочемо вірити, що за сим кроком підуть конкретні діла. Не будемо лицемірити, бо не кермує нами одна плятонїчна симпатія до Россії. Ми не отримали доброї спадщини по старім правительстві й нічого спеціаль-

ного не бачимо ми й від нового. (Оплески). Поки нова власть зберігає систему врїзування змагань народів (бурливі оплески), всі ми бажаємо, щоб арештантський дїм, наповнений блощичами й тараканами, поліційний дїм (оплески), в якім тримали нас до закінчення кореспонденції, російська держава — тюрма перемїнила ся в палату народів. Ми зїбрали ся тут, щоб нарисувати плян сеї палати, може в дванадцятю годину не окремих народностей, а російської республіки зустрїнемо вкінці зрозумінне з боку правительства наших потреб, як держави. Я твердо переконаний, що ми тут нетїльки положимо початок будівництва нового життя народу. (Оплески). Представник тимчасового правительства повинен усвідомити собі, що республіка мусить бути федеративна, щоб урятувати ся від загибелі. (Довготривала бурлива авація).

По проф. Грушевським забрав позачергове слово представник тимчасового правительства Славінський. Свою промову розпочав Славінський ось так: Тут висловлено переконання, що представник тимчасового правительства оповість про почування, які тут виявили ся ясковано. Я запісую кожде слово, запам'ятовую все тут сказане. Саме для сеї ціли я приїхав сюди. Керенський сказав перед моїм відїздом: „Передайте від мене зїздові, що свобідна Россія може бути тільки децентралізована“. З такою вказівкою я приїхав до вас на зїзд. З усім, що говорив проф. Грушевський, котрий багато лїт працював на добро нетїльки українського народу, але й усіх народів Россії, я годжу ся і уважав би початком кінця, колиб народи Россії не думали в сей час про смертельну небезпеку держави. Рятувати треба не блощичник, котрий уже поза нами, а державу — святиню, в якій усім буде добре. Полки, котрі вийшли в лютім, аби спалити сей блощичник, чейже не складали ся тільки з представників одного народу. Історичний павловський полк складаєть ся з 50% Українців. (Оплески). В братній могилі на Марсовім полі похоронені кости синів усіх народів Россії. Кровю всіх народів куплена воля на вулицях Петрограду (оплески), ні один народ не має права сказати, що він дав волю іншому; се треба зрозуміти й положити в основу нового ладу Россії. Подібно, як поволі випаровує шкідливий дух централізму, треба, щоб у народів Россії щезло недовірре до всякого правительства, глибоко закорінене в надрах темної минувшини. Бесїдник закїнчив свою промову зазначенням, що правительство само по собі — ніщо. Тільки тоді дванадцятя година промине щасливо, коли установить ся взаїмне розумінне і довірре. Дух недовірря до правительства, на чолі котрого стоїть соціалїст, повинен розвіяти ся.

Засїданне 23 вересня характеризував ряд незвичайно цікавих моментів. Відбувало ся воно серед безупинного піднеслого настрою. З запертим відїхом вислухали збори промови донського козака Карасєва, представника ради Союзу 12 козачих військ і підосаула Іванова. Великий успіх мали дві Татарки, що виступили одна по другій. Кольоритний рис у пестру картину зїзду внесла характеристична постать доктора — Бурята Ямпілова, що зложив привіт від народу, котрий живе там, „де була ваша каторга“, та приобіцав, що його народ піде разом з усіма народами, які зїбрали ся на зїзді. Кримська Татарка Шабарова піднесла в короткім привіті славу героям російської революції, котрі промостили татарській жінці дорогу до волі. Недавня невільниця тепер прилучила ся до широкого громадянського життя і йде нарівні з мужчиною назустріч кращій будуччині. Друга делегатка Айше-Ханум-Ісхакова, представниця союзу татарських учителів, у промові, нераз перериваній оплесками, закликувала народи взяти свою долю у власні руки. Нації рівноцінні. Не можна некультурних народів призначувати на загибель. Коли нація зачне розкладати ся, гангрена передаєть ся іншим народам Россії. Народи, що хвалять ся культурою, самі не ліпші від Татарів, вони полізли в безсенсову борню, що забирає мільйони людей. Представник донського козацтва Карасєв заявив: „Донське козацтво висловило ся у своїм часі за одною неподільною республікою. Тепер, коли Петроград і стара оглухла Москва відвернули ся від нас, коли

почуємо, що зібрані народи скажуть: потрібна федерація!, — вони зустрінуть у козацтві підтримку. Ми просили правительство не розпорошувати наших полків, не призначувати нас до поліційної служби (Оплески). У відповідь нам говорять під гими похвали та прикази вдячності: »ви — наша підтримка«!

Останнє засідання з'їзду, як доносить „Русское Слово“ з 30 вересня, відбуло ся також серед піднеслого настрою. Прийнято ряд широких резолюцій про необхідність федеративного ладу, які збирали разом поодинокі бажання рефератів з'їзду. Постановлено заснувати в Києві постійну раду народів Росії, куди увійшли-б представники народностей, які брали участь у з'їзді, й можуть увійти також представники народностей, непередставлених на з'їзді. Завдання ради—служити зв'язком між окремими народами, координувати їх окремі виступи та змагання, спільні також і для інших народностей.

З промов останнього засідання представляли інтерес промова проф. Грушевського й відповідна заява представника тимчасового правительства Славінського. Проф. Грушевський висловив своє переконання, що заложене з'їздом порозуміння народів Росії поведе не тільки до рятунку окремих народностей, але також і до їх зв'язку, як з великоруським народом, так і з правительством, яке сьогодні республіканське, а завтра — бесідики вірить у се — буде федеративне. Славінський представляє собі, що слідом за російською федерацією зацвіте загальноєвропейська федерація, а потім і світова федерація.

Кінець з'їзду присвячено виборам членів ради народів. Більшість делегатів заявила, що народности, які їх ви делегували, пришлють своїх делегатів у найблизшій будучині.

Вільне козацтво—народня міліція на Україні.

Скоро по вибуху революції в деяких місцевостях України почала самочинно організувати ся народня міліція з не обов'язаних до військової служби для піддержання порядку на селах і містах. Сей рух вийшов з околиць звенигородського повіту кийівської губ., описля поширив ся на сусідні повіти Київщини, а тепер захоплює цілу Україну. В останніх днях — читаємо в Робітничій Газеті — до Генерального Комітету надходить сила запитань щодо організації вільного козацтва. Звертають ся Селянські Спілки, Просвіти, організації заводів, залізничники, повітові й губерніяльні Українські Ради, кооперативи, волосні, повітові й губерніяльні земські управи та повітові комісари. Проект статуту „Вільного Козацтва“ вже подано на затвердження Генерального Секретаріату.

Щоб поширення вільного козацтва взяти в організаційні плянові форми, Український Військовий Генеральний Комітет розіслав такі анкетні листи до всіх українських губерніяльних і повітових рад, волосних земських управ, Селянських Спілок, Просвіт, кредитових товариств, кооперативів і ин., в яких говорить ся, що з огляду на те, що під час майбутньої демобілізації, коли залізничні не зможуть своєчасно перевести з фронту салдатів, останні, не ждучи, поки їх повезуть, покинувши військові частини, дезорганізуючими масами можуть сунути до дому пішки, знищуючи й руйнуючи все те, що зустрінеть ся їм на шляху, Генеральний Комітет постановив, в найблизшій часі приступити до організації товариств, які поставили-б собі цілю: „удержати непорушно порядок і спокій населення, зберегти господарство та все народне добро

від знищення і грабування та взагалі стояти на сторожі спокою й порядку на Україні“.

В деяких місцях по власному почину вже заснували ся подібні організації під назвою „Вільне Козацтво“, „Січ“, „Народне ополчення“ або яось инакше, які ставлять своїм завданням приблизно те, що вказано вище.

Тому, що для таких товариств потрібна зброя, офіцери й козаки на посади старшин і інструкторів, Генеральний Комітет має зробити реферат Українській Центральній Раді, а також і міністрови війни, щоб заснувати такі організації по всій Україні. Для реферату потрібні такі відомости, які ми й просимо вас дати в такому порядку:

1. Як ви дивите ся на заснування такої організації і 2. чи зустріне вона прихильне відношення населення у вас. — Як що такі або подібні організації у вас уже є, то: 1. в яких місцях і в яких межах працює: на село, на цілу волость чи инше; 2. хто управляє нею; 3. чи вироблений статут, устав, або інструкції і які (бажано-б було мати їх в копії); 4. скільки членів; 5. з кого складають ся вони (якого віку люде і т. д.); 6. чи входять в склад членів організації офіцери й козаки і скільки їх; 7. чи є зброя, яка і в якій кількості; 8. яке відношення місцевої влади, всяких організацій і населення до такої організації; 9. ваш погляд на неї; 10. як поводять ся сі організації, чи добре, чи може населення що має проти них; 11. яка поштова й телеграфічна адреса організації.

Бажано було-б знати ваш погляд на кожне з порушених запитань навіть і тоді, коли нема ще такої організації. Відповідь на порушені запитання Генеральний Комітет ласкаво прохає дати йому в найблизший час. Завідуючий по формуванню вільного козацтва член Комітету Певний.

Як „вільне козацтво“ само дивить ся на своє призначіння, про се довідуємо ся з ухвали загальних зборів організації вільних козаків сел—Яблонівки, Малої Смілянки, Гречківки й інших, черкаського повіту на Київщині, поданої „Робітничою Газетою“. Читаємо тут, що загальні збори вільних козаків ім. Семена Палія з дня 23/VIII 1917 р., вислухавши реферат вільного козака Різниченка, ухвалили уважати вільне козацтво організацією, яка стоїть на сторожі, щоб не було контрреволюційних випадків.

Справа розстрілу богданівців на засіданні Малої Ради й протести проти розстрілу.

На надзвичайнім засіданні Малої Ради, скликаним з приводу подій в ночі 8 на 9 серпня н. ст. в районі залізничної стації Київ і стації „Пост-Волинський“, виголосив реферат про події поручик Левитський, член Генерального Військового Комітету, який робив слідство в сій справі разом з лікарем Сивошапкою. Всі свідки, як говорив референт, розповідали, що в першій ешелоні козаків полку ім. Богдана Хмельницького, котрий увечері 8 серпня виїжджав на фронт зі стації „Київ II“, був наймирніший настрій. Через стації проїжджали саме на фронт козаки донці й богданівці вітали їх вигуками „Слава дончакам!“. Сей перший ешелон виїхав зі стації ще досить рано, коло 10 год. увечері й по сім зроблено лише кілька вистрелів. Через годину приблизно на тійже стації сів у вагони другий ешелон тогож полку богданівців і поїзд рушив поуз пасажирську стацію „Київ I“ до „Посту-Волинського“. В сей ешелон відкрито стрілянину з різних сторін. З початку почали стріляти від Жилианської вулиці, коли поїзд проходив повз її. Між иншим ішла стрілянина з одного помешкання на Жилианській вул. в будинку ч. 24. Стрілянина в поїзд ішла весь час, коли він проходив поуз „Київ I“ з боку нового залізничного двірця, Стеланівської вул., Кадетського гаю і інших місць. Один свідок вказав, що якийсь кирасір хвалив ся йому, що він „випустіл в етих с. с. две пачкі патронов“.

Коли поїзд вийшов за залізничий дворець, було в нім вже кілька ранених. Далі, коли поїзд підходив до „Посту-Волинського“, його знов обстріляли кирасіри з рушниць і з машинових крісів. На стації поїзд став, кирасіри його оточили та звеліли козакам полку Богдана Хмельницького виходити з вагонів. Козаки виходили без рушниць, котрі залишили у вагонах, і кирасіри зараз же арештували їх. Над офіцерами-богданівцями кирасіри знущалися, лаяли й навіть били прикладами, а потім всіх поарештували. Один кирасірів оповів, як він з товаришами видерли з рук у одного богданівця рушницю, а потім убили його прикладами. Селянка з Посту-Волинського оповіла, як на її очах два кирасіри, вгледівши, як один салдат вилазив на городі з картоплиння, прибігли до нього й зарубали його шаблями.

Додатковий реферат зробив прапорщик Величко, з даних якого вияснило ся, що київська військова влада, на чолі з ген. Цицовичем і іншими офіцерами-Росіянами, заздалегідь розставила кирасірів і донських козаків навмисне для того, щоб обезброїти богданівців і заарештувати їх. Один свідок чув розмову Цицовича з офіцерами-донцями й офіцерами з одної школи прапорщиків, при чім Цицович сказав, що по його плану треба богданівців всадити у вагони, вивести з ешелонами до Посту-Волинського й там пороззброювати їх.

Гермайзе, котрий пішки ходив до самого Посту-Волинського здвж залізницю й розпитував людей та самих кирасірів про те, що скоїло ся в ночі, також зробив додаткове повідомлення. Гермайзе з т. Фуцевичем чули, як в гурті кирасірів вела ся завзята протиукраїнська агітація і один з них казав, що „Центральну Раду треба розігнати і ми се зуміємо зробити“. Гермайзе з товаришем пішли до того кирасіра та спитали його, як він зветь ся, але той ні назвати себе не хотів, ні до команданта не пішов, як від нього домагав ся Гермайзе, а пішов до своїх кирасірів. Тудиж пішов і Г. з товаришем. Там зустріли їх дуже вороже й навіть ротмістер Девлет-Гільдеев уперто не хотів закликати згаданого кирасіра й поведив ся з Г. дуже брутально. Взагалі кирасіри ведуть погромну агітацію проти всього українського народу й один з них при т. Гермайзе сказав, що „ми всегда хаклоф стреляли і будем стрелять“. По тим відомостям, які зібрав Гермайзе, кирасіри на Посту-Волинськім з початку стали ображати й бити офіцерів-Українців, а потім все якого приводу з боку богданівців на приказ ротмістра Дмитрієва почали їх розстрілювати з двох машинових крісів. Потім добивали ранених прикладами й навіть приколювали в спину шаблями.

З окремих запитань членів Малої Ради й відповідей на них вияснили ся ще деякі характеристичні факти. Між иншим Ф. Крижановський повідомив, що в будинку проф. Грушевського на Панківській вулиці мешкає один офіцер, котрий, коли розпочала ся стрілянина, відчинив вікно й також почав стріляти до залізничого двірця. Коли його на другий день спитали, на що він стріляв, той відповів: „Ми рещілі устроїть маленьку перестрелку“.

Російська влада вела слідство дуже односторонно. Член комісії, генерал, весь час намагав ся найти докази, що богданівці також стріляли, але його вигадки збивав другий член комісії, Українець, котрий трапив туди через те, що він є слідчим суддею того участка, де ведеть ся слідство; тоді старший член комісії відправив геть Українця-слідчого суддю, а на його місце взяв другого з иншого участка.

Не відомо, хто з найвищого військового начальства в Києві дав приказ арештувати офіцерів-богданівців,— начеб такого приказу ніхто не давав. Треба зауважити, що по військово-му статуту ніхто не має права арештувати офіцерів, які ідуть з ешелонам.

Військовий слідчий суддя, котрий почав вести дохідження в справі „повстання богданівців“, відмовив ся вести справу, бо на його думку ніякого повстання не було. Коли-ж звернули його увагу на те, що салдати-кирасіри роззброювали й навіть били офіцерів-Українців, слідчий добачив тут елемент повстання і знов взяв ся за справу.

Вислови обурення з приводу розстрілу богданівців російськими чорносотенцями посипали ся звідусіль. Малу частинку з протестів української громади подаємо отсе знову.

Другий ешелон українського полку імени гетьмана Івана Мазепи, простуючи до Саратова, довідавши ся про вартоломеївську ніч, заподіяну богданівцям катями українського народу, готов стати в оборону Центральної Ради й богданівського полку. Своєю кровю не поступимо чужинцям господарювати в Києві й точити кров України. Слава жертвам різниці. Голова Пол. Ради В е с е л и й.

Українська Громада 4-го зап. сап. полку і 133 піш. полку в * * * шле свій жаль і спочутте нашим братам козакам 1-го полку Богдана Хмельницького з приводу тих образ і знущання, якого їм довело ся витерпіти 26 линня с. р. Ми не забудемо даремно пролітої крові наших братів. Та кров нагадуватиме нашу кривду і хто наші вороги. Шлемо свій протест проти розташування донських козаків і кирасірів по містах України для „усмірення“. Підтримуємо домагання, щоб полки донців і караїрів виведено з України негайно.

Ми, Українці 9-го уланського бузького полку, довідавши ся з „Робітничої Газети“ про те, що виробляють донські й терські козаки у нас на Київщині, шлем свій гарячий протест проти такої сваволі козаків і прохаємо, кого слід, настояти на тім, щоб отаких „хоробрих вояків тилу“ якомога скорійше випроваджено з нашої України. Такі вчинки „оборонців революції“ вносять обурення і упадок духа між нами, Українцями-вояками, що отут четвертий рік страждаємо на фронті. Як ми можемо спокійно йти в наступ на смерть, коли знаємо, що з нашими рідинами та з нашим майном вдома якісь там чужинці таке витворяють?..

35 запасний полк у Феодосії з приводу провокаційного розстрілу братів богданівців з глибини душі висловив ганьбу тим темним силам, котрі, Бога не побоювши ся, счинили братовбивство, і цілком приєднав ся до резолюцій Комітету Центральної Ради з 10 серпня н. ст.

Українська Військова Рада харківського гарнізону з огляду на цілком неправдиві вістки російської преси про події у Києві з полком Богдана Хмельницького постановила рішуче запротестувати проти всіх наклепів в російській пресі й вимагати, щоб надруковано всю правду про події з полком Б. Х., коли буде закінчене слідство.

Робітники-Українці київських головних майстерень південно-західних залізниць, зібравши ся 13 серпня на віче в числі 100 люда в справі останніх подій в українськім життю взагалі і в справі з полком Богдана Хмельницького зокрема, одноголосно постановили довести до відома Центральної Ради таке: 1. Щоб з Києва негайно вивели неукраїнське військо кирасірів та донців і замінили їх українськими частями. 2. Щоб негайно потягнуто до суду ред. „Кієвлянина“ за статі, які натроюджують одну частину населення на другу, й потім зовсім припинити газету „Кієвлянина“ за контрреволюційну агітацію, а друкарню „Кієвлянина“ рекуїрувати для потреб південно-західних залізниць та центр. вик. ком. півд. зах. залізниць. Голова К р а в ч е н к о.

Робітники конотопських залізничних майстерень в числі 3000 на загальних зборах 11 серпня, вислухавши промову Музиченка й инших про події в Києві з „богданівцями“, постановили: запротестувати проти такої провокації і трюндження одної частини людности на другу, яку утворили київські чорносотенці при повній недбалості людей, що мають владу; домагати ся від правительства негайно затвердити Генеральний Секретаріат Укр. Центр. Ради, який повинен зробити слідство з приводу сих подій і всіх винуватих потягнути до відповідальности. Сподіваємо ся, що Генеральний Секретаріат найде засоби придавати гидру контрреволюції.

На руднику Суха-Балка катеринославської губернії робітники в числі 220 люда запротестували проти розстрілу козаків-богданівців київськими чорносотенцями й зажадали справедливого слідства та кари на винуватців. Підписали:

Голова сухо-балківського Виконавчого Комітету У. С.-Д. Р. П. А. Федосенко й писарь М. Таран.

Загальні збори робітників карнаватського рудника криворізької області, довідавши ся про події з богданівцями, висловили протест проти російської влади, яка допустила братерську бійку, й просили Раду взяти владу в свої руки. Зорганізовані Українці вознесенського рудника.

Резолюція миргородської міської думи в справі розстрілу богданівців, прийнята 17 серпня н. ст. така: „Зважаючи на те, що темні, контрреволюційні сили улаштували у Києві розстріл козаків 1-го українського полку Б. Хмельницького, які їхали боронити волі й щастя трудового народу України, а також і цілої Росії, — миргородська міська дума в повнім своїм складі висловлює обурення і просить у Центральної Ради строгого слідства та кари убивцям, окрім того миргородська дума бажає, щоб: 1. повернути до Києва товаришів богданівців для охорони нашої столиці, Києва; 2. збільшити українське військо у Києві; 3. негайно вислати на фронт кирасирів і донців; 4. замінити командуючого київською військовою округою п. Оберучева і начальника міліції п. Лепарського іншими особами по згоді з Центральною Радою.

Одеський Український Керівничий Комітет, обміркувавши події зі зорганізованим розстрілом вояків полку Богдана Хмельницького, вимагає, аби Центральна Рада подбала, щоб Оберучева й Лепарського негайно усунуто з їх посад і їх посади обсаджено по згоді з Радою, щоб богданівці zostались у Києві для охорони міста й Ради, щоб охорону на Україні доручено лишень Українцям, а донців і кирасирів аби негайно вислано з України. Голова Комітету (За Р. Г.).

„Южний Край“ з 14/IX доносить: З нагоди сутички кирасирів з богданівцями ухвалила Центральна Рада незвичайно різку резолюцію, в якій говорить ся: „Ми жадаємо, щоб по цілій Україні російські залоги замінено національним українським військом“.

Представники українського селянства про відношення до сучасної хвилі.

За „Робітничою Газетою“ подаємо звіт про зїзду Всеукраїнської Ради селянських депутатів і делегатів повітових та губернських комітетів Селянської Спілки. Зїзд відкрив ся 15 вересня н. ст. о 6 год. увечері. Засідання були закриті, бо на черзі стояла справа виборів до Установчих Зборів. Учасників зїзду було більш сотні. Приїхали також делегати з „закордонних“ губерній. Настрій зїзду був бадьорий. З рефератів учасників вияснило ся, що Селянські Спілки розвивають з кожним днем все ширшу працю і здобувають щораз більший авторитет в очах селянства. Де вже відбули ся вибори до волосних народніх рад, там симпатії населення зовсім по боці Селянської Спілки, бо по всіх волостях пройшли її списки. Справа організації селянства стоїть найкраще на Полтавщині й у Київщині, гірше на Поділлі й Волині, де відчувається велика недостача інтелігентних сил. Напружену увагу притягли реферати з „закордонних“ губерній. Представник Катеринославщини повідомив, що все зорганізоване селянство Катеринославщини приєднало ся до Української Селянської Спілки й пірвало звязки з російським селянським союзом.

Певний реферував справу вільного козацтва. Зїзд гаряче привітав сю організацію і її ініціаторів. Петлюра говорив про організацію допомоги зукраїнізованим частинам армії теплою одією, милом, тютюном і т. д., а зїзд дав своє одобрення однодушними оплесками. Великі дебати викликала харчова справа. На думку багатьох промовців у харчовій справі зміна твердих цін не відповідає інтересам селянства. Село домогало ся твердих цін на крам, залізо, ремінь і таке инше, а не підвищення цін на хліб, яке корисне панам поміщикам, що мають великі запаси хліба. Багато бесідників

навіть домогали ся, щоб ціни на хліб негайно знижено. Вкінці вибрано делегацію з чотирьох людей до тимчасового правительства в справі улагодження харчової справи на Україні.

Гарячу дискусію викликало питання про блок з українськими соціалдемократами. Ухвалено резолюцію про бажаність блоку Селянської Спілки з соціалістами-революціонерами й соціалдемократами в тім разі, коли вони пристануть на земельну платформу Селянської Спілки. Зїзд повітав рішучість тимчасового правительства в справі декретування республіки й висловив домагання дальшого поширення демократичних норм. Ранішнє засідання 18 вересня почало ся великим рефератом Мартоса про виборчу земельну платформу Селянської Спілки. Розв'язати справу блоку передано центральним комітетам партій, котрі будуть рахувати ся з місцевими обставинами. Президія зїзду уладила анкету про стан Селянської Спілки на місцях. У часі зїзду влаштовано виставу провінціальної преси України.

В земельній справі прийняв зїзд таку резолюцію: Вислухавши реферати з місць в справі земельної програми Селянської Спілки та зважаючи на те, що п'ятий пункт резолюції про землю першого всеукраїнського селянського зїзду неясно зредагований і викликає деколи непорозуміння серед селянства, Всеукраїнська Рада селянських депутатів постановила зробити додаток до цього пункту: „Передача великих зразкових господарств до рук хліборобських товариств для гуртового господарювання може відбутися тільки за згодою сільських громад та в тім разі, як найдуть ся для такого гуртового господарювання охочі люди“. Уважаючи на те, що земельна реформа залежить від зорганізованої сили селянства, що проведення в житті реформи невідмінно викличе тимчасове обниження хлібної продукції, а харчова криза й тепер прибирає гострі форми, Всеукраїнська Рада селянських депутатів висловлює надію, що місцеві земельні комітети, проводячи реформи, уживуть усіх заходів, аби продукція хліба не понизилася. За земельними комітетами повинно бути затверджене право не тільки порядкування землею, а й контролю над господарюванням на ній.

Про відношення Всеукраїнської Ради селянських депутатів до сучасного моменту говорить отця її резолюція:

Вислухавши й обговоривши реферати про сучасний політичний момент і про контрреволюційний виступ буржуазії на чолі з Корніловим і зазначаючи, що тимчасове правительство своїм недовір'ям до українських революційних демократичних організацій стає на перешкоді нормальному їх розвитку та зміцнює ґрунт для роботи реакційних і контрреволюційних сил; звертаючи далі увагу всієї російської демократії на те, що в гурті корніловців опинили ся саме ті елементи, які весь час вороже відносили ся до українського визвольного руху й інформації котрих впливали на політику тимчасового правительства в українській справі, Всеукраїнська Рада селянських депутатів постановила:

Про Укр. Ц. Раду. 1. Вимагати від тимчасового правительства, щоб воно в своїй політиці щодо України керувало ся голосом Центральної Української Ради, яка є виразницею інтересів і волі всієї демократії України.

Про розширення автономії України. 2. Вимагати від тимчасового правительства, щоб воно затвердило — крім уже затверджених — генеральних секретарів для справ: харчової, військової, судової, доріг та пошти і телеграфів і надало Генеральному Секретаріатові Ц. У. Р. більше влади й незалежності в роботі на підставі статуту, виробленого для Генерального Секретаріату Укр. Ц. Р., поширивши владу Секретаріату на всю Україну (Харківщину, Катеринославщину, Херсонщину, Таврію і ті частини сумежних губерній, які по етнографічним ознакам належать до України).

Про гарнізони на Україні. 3. Домогати ся, щоб негайно виведено з України ті донські козачі, кавказькі й інші

військові частини, які були розміщені на Україні по наказу контр-революційних генералів для охорони поміщицьких інтересів. 4. Необхідно вжити всіх заходів, щоб гарнізони на Україні поповняли ся з місцевої людности.

Про усунення Оберучева. 5. Уважаючи, що для успіху боротьби з контрреволюцією на Україні необхідно мати на чолі київської округи особу, яка б користувалася повним довірем всієї української демократії в повній згоді з У. Ц. Радою і Ген. Секретаріатом, і приймаючи на увагу, що начальник округи п. Оберучев направляє свою діяльність не на боротьбу з контрреволюцією і не на захист селянства від сваволі козаків і інгушів, а на боротьбу з українським рухом, вимагати від тимчасового правительства, щоб увільнено з посади Оберучева й призначено нового начальника округи за згодою У. Ц. Ради.

Про програму діяльності тимчасового правительства. 6. Маючи на увазі, що погроза контрреволюції з боку буржуазії ще не зникла й що безладде в економічній і політичній житті створює для неї сприяючий ґрунт, Всеукраїнська Рада селянських депутатів визнає необхідним утворення тимчасового правительства, яке було б висунуте революційною демократією, відповідального перед нею, і яке б в основу своєї діяльності поклало негайне задоволення політичних, національних і соціальних домагань, заявлених народними революційними організаціями.

Про революційні організації. 7. Уважаючи на те, що в боротьбі з контрреволюційним повстанням буржуазії на чолі з Корніловим революційні демократичні організації в тилу й на фронті (ради салд., робіт. і селян. депутатів та військові комітети) відіграли велику й рішучу роль, Всеукраїнська Рада селянських депутатів визнає необхідним, щоб ці організації безборонно існували та провадили свою діяльність і надалі.

Про війну. 8. Уважаючи, що з кожним днем продовження війни все дужче й дужче руйнується держава, знеможують ся наші оборонці й весь трудовий народ і тим підготовлюється певний ґрунт для дійсної і найстрашнішої контрреволюції, Всеукраїнська Рада селянських депутатів визнає необхідним, щоб У. Ц. Рада ще раз звернула ся до тимчасового правительства, аби воно вжило всіх рішучих заходів до негайного скінчення війни й заключення миру між усіма воюючими державами.

Про організацію селянства. 9. Уважаючи, що тільки організація трудового народу на фронті та в тилу й політичне освідомлення і освіта його можуть закріпити новий лад і забезпечити революційні здобутки від лихих замірів буржуазії, Всеукраїнська Рада селянських депутатів постановила: а) ужити всіх заходів до закінчення організації трудового селянства в Селянські Спілки й до встановлення звязку Селянської Спілки з іншими організаціями революційної демократії на Україні; б) поширити роботу між селянством з метою політичного освідомлення його й політичної освіти.

Про Центральну Раду. 10. Піддержати всіма силами Українську Центральну Раду й Генеральний Секретаріат у боротьбі за інтереси всієї демократії на Україні, а також і в роботі по українізації війська.

Про земельні комітети. 11. З огляду на те, що права земельних комітетів обмежують ся, видатки на них зі скарбу зменшують ся, Всеукраїнська Рада селянських депутатів постановила: провести через Українську Центральну Раду затвердження прав земельних комітетів і інструкцію їх діяльності: а) по завідуванню всіма землями на Україні; б) по встановленню сими комітетами заробітної й арендної плати на землю і в) по виданню обовязкових постанов у сільсько-господарській справі.

Постанови київського губерніяльного національного з'їзду 1 і 2 вересня 1917 р. у Києві.

I. Другий київський губерніяльний національний з'їзд вітає Українську Центральну Раду, потверджує своє відношення до неї, як до свого головного керівничого органу й, вважаючи на погані наслідки для трудового народу від суцільного безладдя, вимагає, аби Українська Ц. Рада негайно взяла до своїх рук владу на Україні.

Разом з тим другий київський губерніяльний національний з'їзд рішуче протестує проти поділу України російським тимчасовим урядом, проти зменшення прав Генерального Секретаріату, против обмеження прав України, бо український народ має повне законне право на самоозначення і самоврядування. Життя українського народу складають різноманітні галузі, як і російське життя, і воно вимагає, щоб і все порядкування ним було в руках українського народу, — тому найбільшою вимогою вважає існування Секретаріату в повній складі, себто всіх 14 секретарів.

Уважаючи ненормальним і шкідливим для трудового народу України, що в формуванні Секретаріату не беруть участі всі фракції Ради, а саме — українські соціалісти-революціонери, найбільша фракція в Центральній Раді українського селянства, з'їзд прохає Ц. Р. вжити всіх заходів, щоб утворити перший український революційний уряд, сильний участю і піддержкою всіх фракцій цілого українського народу.

З'їзд посилає свій товариський привіт насильно відлученим землякам Українцям: Катеринославщини, Херсонщини, Харківщини, Кубані, Таврії й українських повітів інших губерній.

Трудове населення Київщини вірить, що Україна буде єдина, міцна й вільна та закликає вас до спільної праці на користь цілої України.

В скрутний час анархії і безладдя на місцях та ворожій політиці тимчасового російського уряду в національній справі усій Україні потрібно висловити свою тверду волю і на сім стояти рішуче, тому з'їзд вважає необхідним в найблизшій часі скликати Українські Установчі Збори.

Київський губерніяльний з'їзд з приводу подій з розстрілом 8 серпня козаків 1-го українського полку імени Богдана Хмельницького на Рідній Землі ворогами українського народу висловлює своє обурення і протест проти тих, що мають владу й допустили такий ганебний вчинок.

Разом з тим з'їзд протестує проти заборони Українській Центральній Раді вести слідство, на що має право навіть кожна приватна людина, й настоює на тім, щоб Генеральний Секретаріат подбав про відновлення робіт слідчої комісії, щоб запобігти односторонньому освітленню справи урядовою комісією. Начальника київської військової округи п. Оберучева з'їзд вимагає усунути з посади, яко людину нездатну встановити лад між народами України й бороти ся зі зростаючою контр-революцією. Кирасірам, що брали участь в сім ганебнім вчинку, не місце серед мирного населення України.

II. Київський губерніяльний з'їзд постановляє прохати Генеральний Секретаріат для внутрішніх справ: а) подбати, аби з Київщини забрати козаків донців та кирасірів, бо вони зовсім непотрібні трудовому селянству, а навпаки вони не дають йому спокою, викликають гнів і обурення народу й даремне їдуть його хліб, потрібний для справжньої армії і населення; б) признати необхідним, аби Генеральний Секретаріат для внутрішніх справ розпорядив ся, щоб усі агітатори й лектори, які їдуть на села, мали посвідчення від У. Ц. Р. та її інституцій і обовязково провадили свою роботу в контакті з губерніяльними та повітовими комісарами як особами, відповідальними перед Генеральним Секретаріатом.

З'їзд постановляє негайно по всій Київщині зорганізувати з людей, необовязаних до військової служби, вільне козацтво, котре, будучи в розпорядимості українських револю-

ційних інституцій, виконувало-б обовязки народної міліції і боронило інтересів трудового народу України й української революції. Разом з тим зїзд прохає Генеральний Секретаріят ужити рішучих заходів, аби військова влада видала обраним козакам зброю, котру вони мали-б завше при собі.

III. Зїзд звертаєть ся до Генерального Секретаріату для просвітних справ: а) щоб позашкільна освіта на Київщині була розвинена та полагоджена. Для сього необхідно, щоб у кожнім повіті негайно засновано посади інструкторів позашкільної освіти, які в контактї з повітовими та волосними народними радами, повітовими шкільними радами, Просвітами й іншими культурно-просвітними організаціями провадили-б на місцях позашкільну освіту; б) щоб Генеральний Секретаріят подбав про те, аби як найскорше заснувати по селах українські школи, як вищі початкові, так і середні; в) щоб найскорше заведено обовязкове загальне навчання на Україні; г) поробити всі заходи, щоб церк.-прих. школи й кошти на них призначено негайно та щоб їх передано повітовим народнім управам; д) подбати негайно, щоб з війська відпущено Українців-учителів, як се вже зроблено в російських військових округах.

IV. Зїзд прохає Генеральний Секретаріят для земельних справ: а) щоб постанови губерніяльних і повітових земельних комітетів, які відповідають інтересам трудового населення, виконували ся негайно; б) з постановами генерала Корнілова, як також інституцій, що не мають жадного відношення до земельних і харчових справ на Україні, не рахувати ся, бо такі втручання в роботу земельних комітетів вносять плутанину й дезорганізацію на місцях; в) щоб на майбутній сільсько-господарський рік малоземельному й безземельному селянству поширено земельну площу з поміщицьких та інших приватних земель, тимчасово до остаточного розв'язання земельного питання на арендних умовах, які вироблять земельні комітети й Генеральний Секретаріят для внутрішніх справ; г) землю, котрої не можуть обробити великі землевласники так, як треба, повинні земельні комітети конче роздати за окрему плату безземельному й малоземельному селянству; д) щоб припинено безладде в дісовім господарстві, бо експлуататори спекулянти вирубують ліс зовсім.

V. Зїзд уважає потрібним, аби секретаря для харчових справ затвердило тимчасове російське правительство рівночасно з іншими генеральними секретарями. Зїзд зауважує, що і до затвердження генерального секретаря для харчових справ київська губернія буде уважати тільки його постанови для себе обовязковими.

Зїзд просить Генеральний Секретаріят для харчових справ звернути увагу на упорядкування доставки худоби для армії, аби ся доставка робила ся справедливо; б) щоб на мануфактуру, залізо, кожу й інші фабричні вироби встановлено тверді ціни, щоб вони відповідали твердим цінам на хліб і худобу та взагалі на всі споживчі продукти; в) щоб поділення краму було справедливим і рівномірним та провадило ся через кооперативи й інші громадські організації для всієї людности даної місцевости; г) щоб при кожній повітовій народній управі негайно закладено кооперативні відділи з потрібним числом інструкторів, котрі-б дбали про розвиток кооперації по селах; д) щоб населення сіл і городів Київщини було забезпечене дешевим паливом.

VI. Зїзд уважає необхідним, аби Генеральний Секретаріят для міжнаціональних справ ужив усіх заходів, щоб як найскорше скликано зїзд недержавних націй.

Зїзд, дізнавши ся про кривди, які чинять ся виселенцям-Українцям у великоруських губерніях, і зазначуючи повне забезпечення прав великоруського населення на Україні, звертаєть ся до Генерального Секретаріату для міжнаціональних справ зажадати негайно від російського тимчасового уряду, щоб він ужив негайно рішучих заходів для забезпечення Українців-виселенців від тих кривд, які їм чинить місцеве великоруське населення.

VII. Київський губерніяльний національний зїзд признає, що вибори до волосних і повітових народніх управ (земств) мають велику вагу для всього українського селянства, через

те увесь український народ повинен взяти діяльну участь у виборах до волосних народніх рад (земств), які відбудуть ся 30 вересня, а потім і у виборах до повітових народніх рад.

Усі демократичні українські партії й організації, як Селянські Спілки, Просвіти, кооперативи й інші, повинні згуртувати ся при виборах до народніх рад, як се ухвалила Губерніяльна Українська Рада, та скласти українські селянські списки, в які увійшли-б найкращі люде, обрані на сільських та волосних зборах і повітових передвиборчих зїздах; на сї українські селянські списки повинні одностайне подавати голоси всі селяне, як чоловіки, так і жінки.

Для керування виборчими справами до волосних і повітових народніх рад по всіх селах, волостях і повітах треба заложити з представників українських демократичних партій та організацій, як Спілки, Просвіти й інші сільські й волосні, повітові та губерньські виборчі комітети, які будуть керувати підготовленням населення до виборів до повітових народніх управ і до Українських Установчих Зборів (За Р. Г.).

Український театральний сезон у Києві.

Зимовий сезон українського театру у Києві сеї зими 1917—1918 рр. має бути більше оживленим ніж звичайно. Із п'яти великих київських театрів у двох будуть грати постійні українські трупи, в двох будуть українські вистави спорадично.

В театрі Троїцького Народнього Дому постійно гратиме зовсім нова українська трупа, сформування якої майже скінчило ся. Се трупа Українського краєво-державного Театру, зложена Комітетом Українського Національного Театру. До сеї трупи увійшли найвидатніші артистичні сили з кращих українських труп, а також чимало молодих інтелігентних сил. Із трупи Садовського до трупи Національного Театру вступили пп. Борисоглібська, Левицький, Коваленко, із трупи Маряненка перейшли пп. Ліницька, Горленко, Доля, Троянда, Маряненко, Нінковський, із київського Оперного Театру п. Кошці, що буде одним з директорів театру, із трупи Сагатівського пп. Лучицька, Сагатівський, Пелешенко, з інших труп п. Селюк і інші. Через те, що з театру п. Садовський забрав усе своє майно та всі декорації й обстанову треба робити зовсім наново, сезон відкрив ся тільки 29 вересня н. ст. Характер трупи суто драматичний, опер і оперет не ставить ся. Коли по ходу пєси повинен бути на сцені спів, то виконуєть ся без супроводу оркестри. Співом а capella завідують пп. Кошці і Верховинець.

В другім городськім театрі буде постійно грати трупа Садовського. Тому, що вона буде неодиноюкою у Києві українською трупою, а повинна буде витримувати конкуренцію, трупа дуже підтягнула ся і відсвіжила ся. До трупи вступили видатні артистичні сили пп. Затиркевич-Карпинська, Никитин і інші. До репертуару вклучить ся багато нових і цікавих пєс. Сезон відкрив ся 14 вересня н. ст.

В опернім городськім театрі буде виставлена по українськи опера Лисенка—„Тарас Бульба“ й ще одна опера в українській мові: або Рїздвяна ніч, або Черевички, або Майська ніч. Але про сей театр ще не можна дати певних відомостей, бо ще антрепрїза театру в останню хвилию може змінити ся.

Нарешті в театрі був. Бергоне по неділях і святах гратиме нова трупа українського молодого театру. Се нове дуже симпатичне діло, що повинно зустрінути гарячу піддержку широкої громади й особливо молодіжи. До сеї драматичної трупи вступила молодь, що особливо гаряче бере до серця нові шукання театрального мистецтва, працює ідейно та вносить в роботу ентузіазм і багато ширости. В своїх рядах сї молоді сили рахують молоді, але вже видатні артистичні сили, як пп. Саміденко, Курбас і інші. Пєси будуть ставити ся виключно нові на українській сцені, оригінальні й переклади. Сезон почав сей театр 29 вересня н. ст. (Р. Г.).

Українська Академія Мистецтва.

В Секретаріаті для справ національної освіти в принципі вже ухвалено від місяця вересня відкрити у Києві Українську Академію Мистецтва яко найвищу школу для артистів України. Від сього року відкриється правдоподібно тільки один факультет—малярства з тим, що поступенно будуть відкривати ся факультети різбарства, мистецького будівництва, мистецького виробу тощо.

Зараз в спішнім порядку проф. Павлуцький виробляє устав Академії і приближний обрахунок. Професорови Павлуцькому помагають в сій праці групи українських артистів і істориків мистецтва. На сих днях проєкти уставу й обрахунку будуть вироблені й передані генеральному секретареві для затвердження в Центральній Раді.

Протягом тижня, є надія, формальні справи скінчать ся і почнуть приймати вступні прохання.

Академія до збудування власного будинку часово міститиметь ся хоч в Педагогічнім Музею, хоч у бувшій царській дворці. Перше помешкання для Академії придатніше ніж старий дворець. Вступати до Академії дійсними слухачами можуть на скульптуру й малярство після скінчення одного з найвищих спеціальних інститутів по виділу будівництва. Вільними слухачами, без прав, можуть вступати всі, хто бажає, за згодою професора, до майстерні якого студент бажає вступити.

Всяку рутину в укладі Академії відкине ся, не буде ніякого поділу артистів по спеціальностям, а буде Академія складати ся із ряду майстерень, в яких професор буде повним господарем. В кожній майстерні професор—завідуючий вестиме навчання в системі, яку уважатиме для себе відповідною. Для студентів і вільних слухачів перехід від майстерні до майстерні буде вільний і потрібна тільки згода професора на прийняття до своєї майстерні.

Вибору професорів малярства ще не переведено, але як нам доведо ся довідати ся, називають яко кандидатів артистів: Бойчука, В. Ф. Кричевських, Бурачека, Маневича, Жука й Мурашка. Після покликання професорів вони з свого осередку виберуть ректора й поповнюватимуть виборами склад професорів.

Академія обовязково робитиме річну академічну виставу з участю професорів. Із робіт, куплених Академією на сих виставах, складатиметь ся постійна галерія Академії.

Яко нагороду Академія призначатиме подорож за кордон.

У всіх своїх правах Академія буде зовсім автономною, як усі університети й найвищі школи.

Відповідно до вимог Академії підіймуть ся вимоги в середніх школах мистецтва, як у київській школі рисування, так і миргородській керамічній. (Р. Г.).

Українські катедри на харківському університеті.

Під сим заголовком приніс „Южний Край“ з 21 вересня н. с. такі уваги проф. М. Сумцова з приводу утворення катедр української історії і фільмології на харківському університеті.

1 липня міністерство народньої освіти затвердило дві нові катедри для української історії і фільмології, обидві при харківському університеті.

За стоднадцять літ свого існування харківський університет офіціально був глухий і німий у відношенню до 87% українського населення, бо офіціально було неможливо говорити з катедри про його минуле та його мову, церкву, побут. Правда, деколи читали ся в російській мові виклади з української історії й етнографії, але рідко, припадково, за

особистою відповідальністю окремих професорів, з котрими міністерство освіти поводило ся дуже погано за такі провини, урізувало в засобах, в рангах і орденах. Так проф. А. Л. Метлинського не пустили в часі хвороби за границю на лічення. О. А. Потебні не дали вислуженої ним з роками ранги дійсного державного радника, пізнійше тим небагатьом професорам, що показували в своїх наукових працях зацікавленне українським народом, робили викиди, затримували затвердження їх в обовязках після одержання наукових ступнів, держали на вдвоє зменшенім розмірі платні.

В харківському університеті можна було викладати про все, що далеке від життя краю і народу, про глухі звуки першої новгородської літописи, про Монгазей (часть енісейської губ.—Туруханський край), про Рамзесів і Аменофісів; не можна було викладати тільки про історію, мову, церкву й побут українського народу. Коли учений вибрав тему дисертації з місцевої історії, сам заголовок книжки викликав тривогу й побоювання. Замість того, щоб сказати: „Історія колонізації Слобідської України“, приходило ся обходити заголовок і називати книжку „Нариси з життя колонізації й побуту степової окраїни московської держави“ (Титул відомої підставової праці історика Слобожанщини—проф. Багалія. Ред.). Для видання семитомового капітального збірника українських пісень і казок (Чубинського) Географічному Товариству, старому, заслуженому, з титулом царського, прийшло ся дати такий заголовок збірникові: „Труди етнографическо-статистической экспедиции въ Западный Край“, хоч у збірнику нема ніякого Західного Краю. Стероризована наука бояла ся географічних назв Малоросія і Україна. Навіть місце архивознавство стрічало недовірливе й вороже відношенне до себе, напр. попечитель наукової округи Воронцов-Веляминов дуже скривив ся, коли довідав ся про заснування в Харкові історичного архива в формі 80 пак документів XVII—XVIII віків, що прийшли з Чернигова.

Хоч начальство кривило ся, хоч кривила ся і кидала насміхи зденаціоналізована інтелігенція, в університеті і в громадянстві ніколи не завмирала свідомість обовязку перед своїм народом і краєм; то в сій, то в иншій формі вона пробивала ся на поверхні життя; так на десятім році життя університету проявила ся в формі „Українського Журнала“ під редакцією найкращих професорів, через сорок літ в особі Метлинського й Костомарова, в формі появи збірників: „Молодик“, „Сніп“, пізнійше в формі наукових праць Потебні, „Складки“ Александрова, заснування Харківцями у Львові Наукового Товариства ім. Шевченка, студентських гуртків, хорів, драматичних труп і т. ин., розливаючи ся щораз більше на університеті й серед громадянства.

Повстанне двох повноправних українських катедр на університеті се великий крок наперед у справі культурного будівництва. Таким робом у великій мірі заповняєт ся розкрита досі прогалина в культурнім науковім життю нашого краю. Є катедри, значить, будуть професори спеціалісти, студенти слухачі, що з любовю і старанністю студіюватимуть Рідний Край, будуть наукові приготівні засоби — семінари, бібліотеки, практичні праці, командировки. Катедри неприпадкові, постійні, рівноправні й рівноцінні з усіма иншими. Уже в самім факті їх затвердження містить ся творча, моральна сила—нетільки для представників їх професорів, які дорожать тим і цінять се, що доля ласкаво поставила їх на початку нової ідейної культурної роботи в користь України й усїєї російської землі, але й для студентів, для громадянства, взагалі для всіх тих, хто свідомо любить свій Рідний Край і в розвитку науки бачить найміцнійшу заповорку утворення сильного єднання і гаразду без „кричачих буйних слів і злобно безплідних словесних турнірів“.

Проф. М. Сумцов.

Стоп'ятдесятилітня річниця одного з до- магань привернення автономії України.

Зі союзної держави, на якій то становили поставив Україну переяславський договір у відношенні до Московщини-Росії, зробили її російські царі та їх правительства немилосердно гнобленою й позбавленою всяких прав провінцією своєї великої імперії. Нераз підносили Українці менше й більше голосні протести проти потоптання прав України, а один з найголосніших таких протестів залунав з наказів, які повезли з собою від своїх виборців 1767 р. депутати України до так званої „комісії уложення“ в Петрограді. В сих наказах висловили виборці свої потреби й бажання. Тоді серед українського громадянства з неочікуваною силою і однодушністю виявилися зажадання до привернення автономії України. Нетільки в наказах старшини, але навіть міщан і козаків було домаганне привернення давніх прав для України. В домаганні привернення автономії України зійшлися всі її стани: міщанство навіть найглухійших містечок, духовенство, козацтво, шляхетство.

Ось що писали в своїм наказі лубенські міщани: „Вільше ніж сто літ минуло відтоді, як український народ, живучи здавна з Польщею та з Литвою, мав у всім рівність і користувався тим же вольностями та правами, що вони, а нарешті, розлючений і ображений великими неправдами, а найбільше позбавлений своєї віри, стародавніх прав і вольностей, по довголітній кривавій війні й багатьох славних над ними побідах вибився зпід їх руки й разом зі своїм гетьманом Зіновієм Богданом Хмельницьким не з нужди, але з доброї волі піддався під високодержавну руку царя і великого князя Олексія Михайловича“. „І царь Олексій — читаємо в наказі стародубських козаків — з великою ласкою подав надію і ствердив: нетільки удержувати й заховувати український народ на всіх тих правах, привилеях і вольностях, на яких він був під польськими королями й литовськими великими князями, але й обіцяв мати особливу ласку до нього. Коли настановлювано нових гетьманів після Хмельницького, всеросійські царі стверджували кожного разу ті статі (про вільности та права)“. Царь Петро I пригадав 1709 р. у своїм маніфесті, підписаним власною рукою, що „жаден народ під сонцем не може похвалити ся такими свободами, привилеями й полегкостями, як з його царської ласки малоруський народ і що царь не велить збирати з нього жадного гроша до державного скарбу“, ще й ласкаво подав надію, що, як до того часу український народ зоставався непорушно на правах і вольностях, так і на будуче все додержуватиме свято того, що приобіцяно, коли прийнято його в підданство. А обіцяно в статях Богдана Хмельницького й потверджено царською рукою, що Україна лишається на своїй вільній волі, що вибиратиме собі гетьмана й усяку козацьку старшину та сама управлятиме своїми справами по своїм давнім законам, а Москва має давати тільки якийсь грошевий податок. Крім того признано Україні, що військо має держати 60.000, що її суд виборний, козацький, що козаки повинні знати тільки військову службу, а бути вільні від податків і інших обов'язків, що кожен може вільно мати в своїм добрі горілчаний промисел, виробляти та продавати горілку, мід, пиво й інше.

Кожен з московських царів, засідаючи на престол, згадував про Українців: „а ми вас все заховуватимемо при давніх ваших правах, привилеях і вольностях, а щодо сього ви повинні надіятися на нашу царську любов“. А „той перший, що розпинав Матір Україну“ писав: „зокрема малоруському народови все приобіцяне про прийняттю їх під високодержавну руку нашого батька... свято заховували й на будуче заховуватимемо, а вони при своїх правах і вольностях вічно в спокою і тишині можуть щасливо жити“. А проте „вторая дононала вдову-сиротину“: скасовано гетьманство, зруйновано Запорозьку Січ і доложено всіх заходів, аби змосковшити український народ. І українські депутати склали одно спільне прохання від українських послів до Ка-

терини: „Нема, ласкава царице, на Україні ніодного стану людей, який міг би сказати, що він має цілі свої давніші права та привилеї, а коли які у кого зосталися, і ті служать тільки дуже слабою їх обороною і охороною, бо оруднують ними й перекручують по своїй уподобі головні управителі Україною“. Й українські послы — шляхетські, міські й козацькі, нарадивши ся разом, постановили ось що в сій справі: щоб привернено в цілости всі давні права, привилеї, вільности, свободи та звичаї усіх загалом і кожного чину (стану) зокрема, а саме шляхетства (дворянства), духовенства, міщан, козаків і всього українського люду, — все, що дали їм і затвердили польські королі й литовські великі князі та щоб їх „на вічні часи заховано й збережено без жадного порушення і касування і зовсім у таким розумінню, як написані й заключені“. Попри приверненню прав українському народови зробили депутати України таку другу постанову: „Заснування на Україні урядів, які відповідатимуть нашим правам і привилеям, се одна з найголовніших наших загальних потреб. А тому ласкаво просимо, щоб українські уряди (малоросійські правительства) заведено на основі наших прав і привилеїв, себто щоб у цивільних і земських справах видавано суд і рішенці по своїх, у військових — по своїх, а міщанських також по своїх правах і звичаях, і щоб видавали їх виборні люде та щоб ніколи не перемішувало одних прав з другими, бо від сієї плутанини повстало безладде на Україні“.

Дуже гарно розуміли наші прадіди потребу народньої освіти. „Нехай цариця зробить нам ласку — дозволить завести на Україні на скарбовий кошт з українських коморних митових прибутків університет в городі Переяславі, бо сей город не останній між українськими першими городами, в котрих і було окреме українське князювання і довершило ся в нім первісне підданне гетьмана Богдана Хмельницького з Україною“. А треба зазначити, що Українці домагалися університету в Переяславі в тих часах, коли в цілій Московщині був усього один університет і до нього поклигувано на професорів учених з України, з київської академії.

У справі податків українські послы домагалися, щоб ніхто, „ніяке правительство“ не сміло накладати на людей на Україні жадних податків або їх змінити без згоди уповноважених народніх представників у місцевих самоуправах. Про се ухвалили послы таку постанову: „Внутрішні установи, себто звичай головного уряду обкладати податками, побирати всячину, виганяти людей на роботу — заведено без нашої згоди й вельми тяжко се для нас і образливо, бо такі установи згідно з нашими привилеями мають заводити ся і заводили ся в давніших часах тільки за згодою шляхетства й усіх чиновних людей на радах, а у важніших справах треба було згоди ще й інших станів, міщан і козаків; і в тих випадках, коли й грамоти попередники вашої царської великості приислали гетьманови, завжди у них було прописано, щоб він, гетьман, заводив такі внутрішні установи та прикази на раді за згодою козацької старшини, війська та всього поспільства й щоб вони не були тягаром і руїною українського народу, й завжди кожен повіт мав волю пристати або не пристати на такі установи й подати гетьманови або раді відмову, що така чи інша установа обтяжить людей“. А тимчасом гетьман і постановлені „головні правительства“ почали видавати такі „незносні й обтяжуючі“ для українського народу прикази, не кличучи нікого з громадянства на раду, й так пригнали людей неправедними податками й усякими здирствами, від тих „на Україні ніколи небувалих і нечуваних інституцій“ український народ набрав ся такого страху, що „багато тисяч його не відомо де розбігло ся, а інші висилують ся в бідности та злиднях“. Аби запобігти сьому, домагалися українські послы, щоб покасовано всі такі новітні установи й заборонено установляти такі установи, але „щоб заведено постійні податки й побори, які докладно згоджували ся-б з нашими правами та привилеями, а яких не могло-б ніяке правительство ні побільшувати, ні зменшувати, а тим більше якісь інші знову накладати без спільної згоди українських станів“.

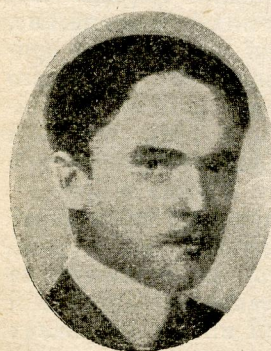
В земельній справі не ухвалили українські послы спільної постанови, бо були тут послы нетільки від хліборобів, але й від панів і шляхетства, отже від станів, земельні інтереси яких були протилежні.

„Прислухайтеся, найласкавіша царице,—зверталися до цариці Катерини українські послы,—прислухайтеся до голосу тисячів народу, що подають через нас свої прохання і сльози до вашої великості! Послухайте голосу великої душі й побачите тоді, які правдиві його прохання, яка безмірно велика його нужда, котра гнітить його без жадної його провини. Залишіть нам усі давні привилеї, вільности, свободи, звичаї наші, заведіть самоуправу на підставі тих вільностей і прав, а ви відвернете нужду, злидні й горе від усіх загалом і від кожного зокрема й тим самим забезпечите добрий намір вашої комісії, себто цілість держави й народного добра, Поставте, найласкавіша царице, такий великий числом народ у положення, щоб він за своє відродження збудував вам пам'ятники й жертівники не на землі і в повітрі, а в серцях!“

Чи могли послы сподіватися сповнення своїх домагань? Сама історія їх вибору повинна була наповнити їх недовіром, що їх справедливі жадання вислухає царське правительство. Найрізкіший епізод зайшов при виборі ніжинського депутата. Ніжинське шляхетство вибрало своїм депутатом якогось Селецького, але він належав до сторонників політики Румянцева й не згодився прийняти інструкції, написаної в душі автономії та жадаючої повернення гетьманства й давнього ладу. Тоді шляхетство вибрало іншого депутата. Румянцев віддав під військовий суд учасників уложення наказу та скинення Селецького й сей суд засудив 33 особи ні більше ні менше, тільки — на кару смерті! Пізніше сей засуд злагіднено й кару смерті замінено восьмимісячною тюрмою.

На своє відродження, якого сподівалися висланці України за царювання Катерини, прийшлося ждати Українцям 150 літ, час, який в життю української нації був безмежно довший тому, що його в цілості вивипнили таке страшне переслідування і гніт усього, що українське, що сьому переслідуванню і гнетови нема паралелі деінде. Та й прийшло теперішнє відродження проти волі наслідників Катерини на престолі й їх правительств. А цілий час життя української нації під російськими царями се зовсім страчений час у змаганню української нації здобути собі належне місце серед народів світу.

Михайло Іванович Терещенко.

При останній кризі в російському правительстві, в зв'язку з аферою Корнілова, уступив був зі свого становища міністер заграничних справ Терещенко, щоб по двох тижнях знову повернути до кабінету. Серед бур і грімів російської революції тримається Терещенко в революційнім міністерстві найдовше — з початку яко міністер фінансів, а потім яко міністер заграничних справ. Перед очима світу перейшли десятки більше й менше відомих політиків яко кількадезні або кількатижневі російські міністри, але крім Керенського лишень один Терещенко, нікому до перевороту яко політик незнаний, все тримається ся.

І неодному приходиться мабуть на думку питання: Як сей цукровий король і мільярдер тримався в такому товаристві, як Скобелев, Церетеллі, Чернов і Ко.? Дає на се деяку відповідь історія роду Терещенка, яка появилася в „Vossische Zeitung“, а яку подамо нашим читачам в найблизшій числі „Вістника“. Довідемося звідси, що міністер заграничних справ,

Михайло Терещенко є внуком українського селянина Миколи Терещенка, того знаного на цілу Україну й Росію селянина, що вибився на першого багача, але „в пани не пхався“ та ціле своє життя тримався при своїм „мужицтві“, себто при мові, одежі, звичаях і обичаях своїх батьків. Отже у внука, хоч і вихованого по королівськи, мабуть прокинулося його селянське походження і він, вірний наказови свого великого діда: „не пхати ся в пани“, через цілий час участі в революційнім міністерстві тримається більше з демократією ніж з буржуазією, не зважаючи на се, що гасла революції грозять позбавити його маєтків.

Далі зі статі довідемося, що вуйко Терещенка по матері, Саранчев, належав у молодости до терористів і коштом свого швагра, батька Терещенка, фінансував відомий замах на царя Олександра III під Бірками. Здається, ціла родина Саранчевих, отже й мати Терещенка, не була чужа поступовости й демократизму й се також мало свій вплив на формування світогляду та політичних симпатій молодого Терещенка.

Під час першої революції Терещенко на зорі своєї політичної діяльності пристає до найпоміркованіших конституціоналістів монархістів—октябристів. Можливо, що з сими кругами тримався Терещенко і в часі реакції, в міжчасі між першою і другою революцією. По перевороті попадає він єдиний з не-послів у склад деєйнованого комітетом Державної Думи буржуазійного в своїм персональнім складі міністерства яко безпартійний. Але один за другим буржуазійні міністри виступали з міністерства, приходили й відходили інші, більші й менші представники посідаючих класів, тільки найбільший з найбільших капіталіст і буржуа лишається на місці при кожній реконструкції кабінету, аж доки події не поставили владу в безвихідне становище. Тоді уступив на короткий час, але знову повернув.

Якже все-таки попав Терещенко в міністри й чому так довго тримається ся? В деяких російських часописах на початку революції були на се тільки невиразні натяки. Говорилося, що Терещенко віддав великі прислуги в перед-революційнім часі при організації промисловости для потреб війни! Се треба мабуть так розуміти, що підготовлювання перевороту в буржуазійних сферах відбувалося при активній участі й матеріяльній підтримці Терещенка, що він мабуть фінансував революцію, як його батько фінансував свого часу замах на Олександра III, а ціла родина Терещенків фінансує мільйонні добродійні підприємства.

Та не одна тільки щедра рука винесла молодого Терещенка на таке відповідальне становище. Мабуть він унаслідив багато селянських прикмет свого діда, що в такім критичнім часі, серед бур і непогод, уміє найдовше з усіх представників буржуазії погоджувати ся з незнаючою мірою й стриму революційною стихією, стоячи півроку на чолі міністерства заграничних справ.

Про національні почування Терещенка годі щось певне сказати. Нападала на нього дуже шовіністична російська преса за зроблену ним і Церетеллі угоду з Центральною Українською Радою, підкреслюючи, що обидва ці міністри не-Росіяне. В часі переговорів з Радою виступив Терещенко у Києві з промовою на зібранню представників громадських організацій, в якій представив ся як Українець з походження. Чи він почуває себе Українцем і по переконанням, ніяких точних вказівок на се не маємо. Але вже одна переведена ним і Церетеллі угода з Центральною Українською Радою свідчить про те, що національно-політичні змагання Українців для Терещенка не чужі, а він сам заслугоє з сього приводу на згадку в українській часописі. Яко від свого земляка Українці в праві ждати від Терещенка, що він в характері міністра заграничних справ буде також заступником національно-політичних змагань українського народу.

Микола Василенко.

(З нагоди іменування його товаришем міністра просвіти).

З приводу призначення М. Василенко, дотеперішнього куратора київської шкільної округи, на товариша міністра подаємо його життєпис за „Новою Радою“ Ред.

Микола Прокопович Василенко, син дрібного поміщика, народився 2 лютого 1867 р. в селі Семані, глухівського повіту на Чернігівщині. Середню освіту одержав у глухівській прогімназії і полтавській гімназії, котру скінчив 1885 р. Після того вступив до німецького (тоді) дерпського університету на медичний факультет, але через два роки перейшов на історично-філологічний факультет, де працював під проводом відомого історика проф. Брікнера*. В 1890 р. скінчивши університет, оселився у Києві й деякий час як вільний слухач ходив на виклади проф. В. Антоновича й проф. М. Владимирського-Буданова. Під впливом Ол. Лазаревського почав працювати над історією лівобережної України й досліджувати архівні матеріали по архівах Києва, Харкова, Чернигова й Полтави. Від 1892 р. М. Василенко почав учителювати в київських гімназіях і в кадетському корпусі. В 1902 р. покинув учителювання і взяв посаду секретаря київського губернського статистичного комітету. На сій посаді був до 1905 р., коли став редактором в газеті „Київські Отклики“. Сю газету закрити міністер Дурново, а М. Прокоповича як редактора засуджено на один рік кріпости. Сю кару відбув М. Василенко в петроградських „Крестах“, зайнявши ся в тюрмі студіями права. Вийшовши з тюрми, М. Василенко склав іспит в одеській університеті на правничім факультеті й записав ся в адвокати. 1910 р. він склав іспит на ступінь магістра руської історії й дістав ступінь приват-доцента. Але до читання викладів його не допущено.

М. Василенко брав живу участь у „Київській Старині“ від 1892 р. й до самого її кінця. Від заснування у Києві Українського Наукового Товариства М. Василенко зробив ся одним з найдіяльніших його членів як голова його історичної секції й редактор „Записок“. Від 1911 р. він є дійсним членом історично-філософської секції Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Головніші історичні праці М. Василенка такі: 1. Генеральное слѣдствие 1728—1730 г. Киевскаго полка (Київ, 1892) і Гадацькаго полка (Полтава, 1893), 2. Матеріали для історії економічного, юридичного і общественного быта старої Малороссії (Чернігів, 1901—1908), 3. Къ історії Малорусскої історіографії и Малорусскаго общественного строя (Кієвская Старина, 1894), 4. Первые шаги по введению положеній 19 февраля 1861 г. въ Черниговской губ. (Кієв. Стар., 1901), 5. І. Бодяньскій и его заслуги для изучения Малороссії (Кієв. Старина, 1903), 6. Теплозь и его „Записка о неурядкахъ въ Малороссіи“ (Записки Укр. Наук. Т-ва у Києві, 1911, кн. I), 7. З історії устрою Гетьманщини (Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, 1912, II), 8. Ще до історії устрою Гетьманщини XVII—XVIII ст. (тамже 1913, IV), 9. О. Бодяньскій і його поетична творчість (Україна, 1914, IV), 10. Очерки по історії Западної Русі и України (Київ, 1916, ст. 589).

М. Василенко був не тільки кабінетним ученим, він увесь час брав живу участь в громадській життю як член партії „народної свободи“ й „Союзу українських поступовців“. Се справжній учений і громадянин і Україна покладає на нього тепер великі надії в справі заведення національної української школи.

Старі клевети на новий лад.

До клеветницького походу на Союз визволення України російської „патріотичної“ преси прилучив ся останніми часами російський генеральний штаб, оголошуючи в часописах офіці-

* Не можна мішати того історика, що розумів значіння України й передбачив теперішнє її відродження, зі славистом Поляком—україноїдом Олександром Брікнером, професором берлінського університету. Ред.

яльне повідомлення про діяльність Союзу. Старі се річи, десятки разів пережовувані російською пресою, тільки підмашені на сей раз „відомостями“, уділеними генеральному штабови якимсь прапорщиком Ярмоленком, який, будучи полоненим в Німеччині, запропонував шпійонські услуги німецькому генеральному штабови й сим способом дістав ся до Росії та, зловлений там... почав клеветати на члена президії Союзу О. Скоропис-Жолтуховського, на Леніна й ин.

Свого часу Союз визволення України дав вичерпуючу відповідь на „ревеляції“ Алексінського і Ко.*) й не потребує боронити ся від гоголовних закидів про вислугування, агентурність, шпійонажу і ин. Ніхто сим закидам не вірить і не повірить. Навіть російське правительство не почуває себе певним щодо вірності його інформацій про Союз, инакше не відмовляло б членам Союзу вїзду до Росії з готовістю стати перед суд для реабілітації своєї політичної честі.

Для чого-ж в такім разі російське правительство оголошує річи, в які само не вірить, які черпає з мутного джерела шпійонських і провокаторських зізнань? — Щоб накликати на український рух вороже давлення російської публичної опінії; щоб стероризувати українську публичну опінію і заставити її відпекати ся від „запроданців“ і „агентів“ осередніх держав; щоб кинути тїнь підозріння в „зрадництві“ на цілий український рух і сим оправдати негативне відношення до українських домагань, а в потребі—й репресій супротив Українців ужити.

Так і зрозуміла „ревеляції“ російського генерального штабу українська преса по той бік кордону й належито їх оцінила. „Щоб закидати Союзови безчесні вчинки, — пише Робітничая Газета“, — для того потрібні докази. Таких доказів правительство не дає і тому випад з шпійонством правительство повинно довести фактами, без тогож на віру його приймати не можна... „В такій формі, як се прийшло до київських газет, є воно випадом, який має на меті накинути тїнь взагалі на Українців... Петроградська й московська преса, що переповнює ся останніми часами нісенітницями про український рух, сі архівні „разоблачення“ правительства підхопить і своєю діло зробить“ (Р. Г. з дня 23/VIII ст. ст.).

Покликуючи ся на резолюції президії Союзу з дня 2 мая с. р.**), кінчимо на сїм поки-що наші уваги з приводу ревеляцій російського генерального штабу. Відповідь члена президії Союзу О. Скоропис-Жолтуховського на „зізнання“ Ярмоленка друкуємо низше.

Відповідь О. Скоропис-Жолтуховського на клевети Ярмоленка.

Член президії Союзу визволення України Олександр Скоропис-Жолтуховський вислав до редакції „Новой Жизни“ в Петрограді письмо такого змісту:

Редакторе Громадянинне!

Не відмовте у Вашій поважаній часописі дати місце поясненням російській демократії до „зізнань“ Ярмоленка, оскільки вони торкають ся моєї особи. Прошу про се через те, що спритне використання сих славетних „зізнань“ далеко переходить межі особистих інтересів осіб, ославлених Ярмоленком.

Ярмоленко каже:

„Офіцери німецького штабу Шидицький і Люберс довірили йому, що такогуж сорту агітацію ведуть в Росії агент німецького генерального штабу й голова української секції Союзу визволення України О. Скоропис-Жолтуховський і Ленін“.

Від самого заснування Союзу визволення України моя діяльність, яко члена президії Союзу в. У., одверта, політична; я виступав в обороні українських інтересів перед центральними й нейтральними державами за власним підписом.

*) По поводу статьи Г. Алексинского въ „Современномъ Мірѣ“, Женева май, 1915.

**) Див. „Вісник“ ч. 149 з 6 мая 1917.

Союз визволення України, який я від мая м. 1915 заступав у Німеччині, добився від німецького правительства виділення частини полонених Українців у три чисто національні українські табори та признання за полоненими сих таборів в їх внутрішнім таборів житті права на ту політичну свободу, з якої користають німецькі громадяне на підставі державних законів про волю гадки, слова, друку, зборів та організацій.

Завдяки сьому мав я змогу за два роки виступати одверто з моїми політичними поглядами перед десятками тисяч наших полонених салдатів. Російське правительство може вже й зараз, не чекаючи повороту всіх полонених до дому, переконати ся в тім, що я вів не агітаторську, а національно-українську політику серед полонених моїх співгромадян — досить удати ся до тих інвалідів, які повернули вже на Україну з таборів Вецляр, Зальцведель і Рапштат і до яких виявила таке велике заінтересування „контр-разведка“. Багато з них, напевне більшість, нераз мали нагоду бачити й чути мене; їх зізнання можуть мати дійсну юридичну вартість.

Що-ж-до Ярмоленка, то я його ніколи ніде не здивував і не знаю його. Як що він, судячи по прізвисьці й по тім, що його вислала до Росії, як те сам він твердить, „українська секція генерального штабу“, є Українцем, то можу посвідчити, що він ніразу, оскільки собі пригадую, не звернув ся навіть листовно до централі СВУ., що була під моїм проводом, хочби за українською книжкою, як то робили сотками Українці, розкинені по мішаних таборах. Як що в генеральнім штабі, як запевняє Ярмоленко, є „українська секція“, то я, проживши у Берліні цілих 2 роки, нічого про се не знаю.

З двох офіцерів, яких Ярмоленко назвав, я особисто знаю лиш капітана фон-Люберса яко референта у военнім міністерстві так званих національних таборів полонених: українських, польських, магомеданських, грузинського тощо.

Всі мої представлення про поліпшення добробуту полонених українських таборів проходили крізь руки сього капітана. З ним мені приходило ся дуже часто зустрічатися на протязі двох років і я гадаю, що пізнав його за сей час нелишень як урядника, але і яко людину. Порядність і чесність його стоять для мене поза всякими сумнівами й тому я тверджу, що зізнання Ярмоленка, наче-б сотник фон-Люберс назвав мене агентом генерального штабу, брехня, бо сотник фон-Люберс дуже добре знає, що я за увесь час зносин з ним був представником інтересів українського народу, як їх розумів Союз визволення України, й ні у кого не був на службі.

Як що се не вигадка Ярмоленка й моє та Леніна імя дійсно було назване в генеральнім штабі, як агентів сього штабу, то доведеть ся припустити, що сю брехливу заяву зробив другий офіцер, якого я і який мене не знає, з метою обдурити Ярмоленка, точнісенько так само, як очевидно і Ярмоленко брехав, малюючи німецькому генеральному штабови найпринадливішій перспективи його геройств у Росії для слави й добра німецького генерального штабу, силкуючись одурити Німців.

В будинку генерального штабу в Берліні бував я в паспортівім відділі, коли виклопотував собі дозвіл в культурно-національних цілях на окуповані Німцями українські землі та для виїзду за кордон, бо без дозволу сього паспортного бюра при особистій явці ніхто тепер не може дістати права на виїзд за межі Німеччини.

В своїх „нових зізнаннях“, надрукованих в журналі Алексінського „Безъ лишнихъ словъ“, Ярмоленко каже, що він „відкомандирований до Росії німецьким правительством з такими-ж завданнями, які доручені Скорописови, що виїхав з Берліну 26—27 квітня і який перебуває тепер, здається, у Києві“.

Ніяких командировок не міг я дістати вже з тої причини, що нелиш не стою ніде на службі, але ніколи й не пропонував себе подібно Ярмоленкам на службу. Дістав я дозвіл на виїзд з Німеччини пізнійше, ніж хотів і сподівався, про що писало ся в газетах полонених Українців, звідки очевидно і взяв свої дати Ярмоленко. Виїхав я вкінці червня

і сидів увесь час не у Києві, а на острівці Юже, марно вичікуючи дозволу міністра заграничних справ на проїзд на Україну.

„Скорописови доручено прищипити Українцям ідею відділення України від Росії та пропаганду як найшвидшого миру, а також скинення міністрів, які не стоять за миром“.

Заборона українських зїздів Керенським, політика кадетів, господарка Оберучева у Києві досить успішно прищиплюють сю ідею Українцям і без моєї помочі, а скинення міністрів чейже не від мене одного залежить, що так само добре знають Німці, як і ті, хто без стиду та сорому передруковує вигадки Ярмоленка.

„Видатки на переведення сього всього в життє необмежені і гроші від німецького уряду одержують ся таким способом: У Стокгольмі при німецькій амбасаді є д. Свендсон, через якого Ленін та Скоропис дістають гроші на московські банки“.

Чи не видасть ся об'єктивній людині трохи дивним те, що Ярмоленко, який дістав тіж самі доручення, що я і Ленін, дістав від німецького генерального штабу всього на всього півтори тисячі карбованців тоді, як нам стоять необмежені засоби до розпорядимости? Чи не зза сих то „необмежених засобів“ так щедро оббріхує людей Ярмоленко?

У Стокгольмі за увесь час мого побуту у Швеції був я в єдиній амбасаді і се в російській місії з метою дістати там не гроші, а паспорт на проїзд на Україну. Гроші з Німеччини я справді дістаю і справді пересилаю їх у Київ. Досі відправив я зібраних Генеральними Старшинами на Український Національний Фонд серед наших полонених у таборі Вецляр 798 марок 75 феників, у Зальцведелі 340 марок і у Рапштаті 2000 марок та 15 марок, присланих з мішаних таборів.

За сі тисячі німецьких марок, що складають ся з нужденних феників наших полонених, які часто густо й голодують, які відривають справді останнє у себе, щоб причинити ся й допомогти будівництву вільної України, я з гордістю приймаю ту відповідальність, яка падає на мене яко на ініціатора й учасника просвітно-національної праці в наших таборах, і раджу усім, навіть кадетським міністрам, поставити ся до сих німецьких марок зі вказаною пошаною, бо жертвовані вони дійсними демократами, які знають, що таке демократичний лад і міністерська відповідальність. Аджеж у наших таборах ще у той час, коли цілою Росією правив самодержець, „Народня Рада“ вибирала ся на підставі загальних, рівних, безпосередніх і тайних виборів, виділяючи з себе відповідальну перед нею виконуючу владу цілого табору — Генеральну Старшину.

„У Берліні було дві наради соціалістів, на яких приймали участь Ленін і Скоропис. Ленін проживав тоді у Скорописа“.

Я одверто заявляв і заявляю, що від часу мого вступлення до Союзу визволення України веду безпартійну національну політику, й се потвердять всі українські соціалісти, зорганізовані у всіх трьох таборах, як і всі ті, хто цікавив ся і знав мене з моїх виступів. Леніна я ніколи не зустрічав. Ні до якої російської соціалістичної організації ніколи не належав. Навіть коли я яко член української соціалдемократичної Спілки входив через се в склад російської с.-д. р. п., то й тоді ніякого відношення до Леніна яко представника московського большевизму не мав, бо сам теоретично стояв ближче до меншевиків, а „Спілка“ взагалі не була ніколи фракційною організацією.

Гадаю, що колиб Ленін під час війни справді був у Берліні на якійсь соціалістичній конференції, то я про се міг би швидче знати ніж Ярмоленко. Думаю, що се точнісенько такаж сама брехня, як те, що Ленін жив у мене.

„Сотник Шидицький сказав, що на випадок арешту Скорописа головуство в Союзі визволення України обійме Потоцький, і оголосить у одній з київських українських газет, до кого я повинен звертати ся за вказівками та грошима“.

Кожному, хто хоч трошки знайомий з українським рухом, се „зізнання“, як не треба краще, доказує те, що Ярмоленко

забрехав ся. Ніяких Потоцьких, окрім польських магнатів, ворогів нашого народу, хоч бодай трошки помітно приймаючих участь в українській русі, нема і навіть тепер в дні масового руху мені ні разу не зустрінудо ся ще таке прізвисьце.

Summa summarum: Я тверджу, що Ярмоленко так само безосовісно бреше московському генеральному штабови й громадській опінії, як очевидно брехав він німецькому генеральному штабови, який „відкомандировував його до Росії“.

Я їхав на Україну з тим, щоб дати звіт про мою національно-політичну діяльність українському громадянству. Тепер я звернувся до міністра закордонних справ з представленням дати мені змогу стати хочби й перед військовим московським судом під умовою, що суд буде гласним і відбудеться у Києві. Роблю я се через те, що непропуск мене на Україну й кампанія Ярмоленка—Переверзів—Алексінський, щоб обезславити мене в очах мого народу, не дає мені іншої змоги крім, здасть ся, військового суду, щоб вивести сих панів на чисту воду.

Я чекаю відповіді від п. міністра закордонних справ.

Стокгольм, 6/IX 1917.

О. Скоротис-Голтуховський.

P. S.: Ч. 182 „Рус. Слова“ принесло таку звістку: „Жінка Ярмоленка, яка проживає у Хабаровську, одержала поштою грошевий переказ на 40.000 карб., які вона поклала на біжучий рахунок в однім з місцевих банків“.

Чи не будуть такі ласкаві панове Алексінський і Переверзів сказати російському громадянству, але вже справді „без зайвих слів“, чи гадають вони, що їх довірена особа, чоловік пані Ярмоленкової, нічого про сих 40.000 карб. не знає? Чи се євангельське чудо: решта відпівтори тисячі карб., які Ярмоленко одержав у Німеччині? Чи може се... скромна нагорода за цінні зізнання?

7/IX.

О. Скоротис.

„Нова Рада“ про „Союз визволення України“.

В одержаних нами числах „Нової Ради“ знаходимо ряд вісток про „Союз визволення України“ й його роботу:

1. В ч. 51 під заг. „Союз визволення України“ вчисти переповіджена, вчисти передрукована стаття М. Меленевського з ч. 16 нашого „Вістника“ („Наше відношення до революції в Росії“).

2. В ч. 55 в рубриці „З газет та журналів“ під загол. „Часопись полонених“ передрукована з „Громадської Думки“ (виходить у Вецлярі) відозва О. Скоротиса-Голтуховського в справі його виїзду до Росії. Від себе редакція додає: „Але вісток про приїзд О. Скоротиса нема. Зате ми вже знаємо, як російський уряд уміє відписати ся“...

3. В ч. 64 знаходимо статтю редактора „Нової Ради“ А. Ніковського п. з. „Нова позиція Союзу визволення України“ з приводу ухвал Союзу з 2 мая 1917 р., а також передруковані з ч. 19 „Вістника“ в цілости сі ухвали під заг. „Постанови Союзу визволення України“. В своїй статі д. Ніковський з признанням відносить ся до роботи Союзу серед полонених і каже так:

„Для нас тепер особливо важні ті практичні справи Союзу*), бо він повів їх дуже широко. З тих часописів, що до нас надходять з полону, видно, що Союз дає про матеріальне становище наших полонених, що веде ся навчання грамоти на українській мові,—отже з полону до нас вернеть ся велика армія свідомих Українців. І за се треба Союзови висловити повне признання. Методів тої роботи ми докладно не знаємо, але позиція нейтральності**), участь соціалістів в агітаційній роботі, організація „Української Культурної Ради“ в полоні,—все се свідчить, що велика сила наших людей вернеть ся до дому готовими до того, що робить ся тут у нас, і зараз збільшить і підсилить ряди свідомого

*) Про IV точку постанов Союзу. Р. е. д.

**) Натяк на I точку ухвал Союзу.

українського народу“ (Подібний погляд висловлює й д. М. Вороний в „Народній Волі“, кажучи, що на вісти про роботу серед полонених у російських Українців „серце росло“).

4. В ч. 65 передрукована під заг. „Політичне життя в Австро-Угорщині“ частина огляду В. Т. з ч. 18 „Вістника“ (з 29 квітня), а також під заг. „Воля писати по українському“ зазив Союзу до полонених („До відома всім полоненим про письма на українській мові“).

5. В ч. 68 знаходимо статтю А. Ніковського „Українське життя в німецькій полоні“ (Про часописі, товариства, вистави тощо).

6. В ч. 80 уміщено фейлстон Петра Ч. „Полонені Українці в Німеччині“, де головню оповідає ся про роботу в таборі Зальцведель.

Вісти.

Смерть визначного громадянина галицької України.

Вночі з 9 на 10 жовтня помер у віденській шпиталі о. Йосиф Фолие, заслужений громадянський діяч галицької України, парламентарний посол і парох Сквилова, в 55 році життя. У своїй селі заснував читальню „Просвіти“, спілкуву крамницю, кружок „Сільського Господаря“, „Сокил“, був членом тіснішого Народнього Комітету у Львові, в 1907 р. вийшов послом до парламенту з округи Львів повіт—Винники—Щирець—Городок, брав діяльну участь в економічній життю галицької України. Ще перед війною записав одинадцятьморгове господарство в Сквилові коло Львова товариству „Сільський Господарь“ на українську садівничо-городничу школу. Свій маєток записав на українські народні цілі. Живо цікавив ся справами російської України. Тіло покійника перевезли до Сквилова, де відбув ся 15 жовтня його похорон при великій участі народу, духовенства та львівських Українців. В. й. п.!

Затвердження Всеукраїнської Ради військових депутатів. 29 вересня увечері голова Українського Військового Генерального Комітету одержав телеграму від полковника Павленка, представника Комітету в головній квартирі, що Керенський після реферату йому міністра війни в справі легалізації Всеукраїнської Ради військових депутатів поклав на рефераті резолюцію: „Узаконити“ (затвердити) (Р. Г.).

Представництво У. Ц. Ради для справ комплектування і організації українських частей утворено при головній управі генерального штабу та при політичній управі міністерства війни (Р. В.).

Делегація Українців у головній квартирі. „Русская Воля“ з 27 вересня н. ст. доносить з головної квартири верховного головнокомандуючого під датою 25 вересня: Головну квартиру відвідала делегація Українців у складі председателя Українського Військового Генерального Комітету Петлюри, членів Комітету Скарченка й Кедровського та двох членів Всеукраїнської Ради військових депутатів. Делегація прибула в тій цілі, щоб вяснити ряд питань по українізації війська й точку погляду штабу верховного головнокомандуючого на сю справу. Делегацію прийняв верховний головнокомандуючий А. Керенський в присутности помічника начальника штабу Вирубова й представника Ради в головній квартирі полковника Павленка. Вночі часть членів делегації виїхала до Петрограду. В головній квартирі zostали ся тільки Денисов і Петлюра для технічного розроблення всіх питань, звязаних з українізацією. „Русское Слово“ з 26 вересня доносить про сю справу з Могилева під датою попереднього дня, що Петлюра між иншим заявив, що вищий командний склад, замішаний у справу Корнілова, тамував справи українізації. А. Керенський згодив ся з выводами Петлюри й затвердив усі дані в справі українізації.

Зінківська дума на Полтавщині ухвалила резолюцію в українській мові у звязку з декретуванням республіки, в якій вказує ся на необхідність проголошення Росії федеративною республікою з автономною Україною і забезпеченням прав меншости (Тел. П. Т. А. під датою 24 вересня з Полтави в „Рвчи“ з 26/IX).

Поширення меж України. „Русское Слово“ з 27 вересня доносить з Харкова під датою попереднього дня: Рада робітничих і саддатських депутатів постановила признати Українську Центральну Раду найвищим красвим органом усієї України. Остаточні межі України повинен означити плевбіцит. Українська Центральна Рада повинна зорганізувати владу на Україні. Рада робітничих і саддатських депутатів рішуче протестує проти розділу України на дві часті. Рада домагається негайного прилучення усієї Слобожанщини до автономної України.

Кредит Українському Генеральному Секретаріатові. „Утро Росії“ з 26 вересня н. ст. пише: Український секретарь для фінансових справ проф. Туган-Барановський поробив заходи перед управителем міністерства фінансів Бернацьким в справі кредиту Генеральному Секретаріатові України одного мільона рублів на необхідні потреби.

Народній університет імені Т. Шевченка. До генерального секретаря для народної освіти надійшла заява комітету в справі улаштування народного університету ім. Т. Шевченка в Сумах, харківської губернії. Хоча голова комітету й Великорос походженням, але щирий прихильник української освіти, прохає генерального секретаря, а через нього й усе українське громадянство ужити всіх заходів, аби допомогти в сій справі з матеріального боку (Р. Г.).

Українізація Фребелівського інституту у Києві. До фребелівського інституту у Києві надіслано офіційне запитання від генерального секретаря для народної освіти з приводу негайної українізації поки-що деяких кафедр інституту. Секретарь зазначив при сїм не тільки необхідність, але й повну можливість з персонального боку цілком зукраїнізувати так званий факультет позашкільної освіти, який має повстати з біжучим шкільним роком замість окремого позашкільного відділу, що досі існував при інституті, а також і деякі кафедри шкільного виховання (Р. Г.).

На шостій сесії Ц. У. Ради прийнято таку резолюцію в справі Українських Установчих Зборів: „Столячи на основі нічим необмеженого самоозначення націй, визнаючи, що тільки само населення України може розв'язувати питання політичного ладу України та її відношення до Росії. Українська Центральна Рада уважає необхідним по змозі як найшвидше скликати Установчі Збори етнографічної України. Для сього Українська Центральна Рада повинна негайно вибрати комісію, яка має виробити порядок виборів до Українських Установчих Зборів і по порозумінню з генеральним секретарем для внутрішніх справ й органами місцевої самоуправи скликати їх“.

Займала ся Ц. У. Рада і справою московської державної конференції. На ранішнім засіданню повної Ради дня 22/VIII н. ст. предісідатель проф. М. Грушевський заявив, що з Петрограду прийшло запрошення Раді, щоб узяла участь в московській конференції. На сій конференції давали Раді 5 місць! По дискусії над сїм Рада передала порішення справи—брати, чи не брати участь в конференції—осібній комісії з репрезентантів фракцій. На вечірнім засіданню Ради того самого дня комісія прийшла з рефератом в сій справі. Против участі в нараді висловили ся: українські соціалісти-революціонери, українські соціальні демократи, національні революціонери й большевики, за участю висловили ся об'єднані жидівські соціалістичні партії, крім того також російські соціальні демократи меншевики й соціалісти-революціонери. Кінець кінців по дискусії висловила ся Центральна Рада відмовно та прийняла резолюцію отього змісту:

„Вислухавши запрошення тимчасового правительства прислати представників Центральної Ради на московську нараду, Українська Центральна Рада, признаючи: 1) що московська нарада, яку скликає в найблизших днях тимчасове правительтво в Москві, не може висловити волі й думки народу цілого краю наслідком означеного правительством складу учасників, а також з огляду на спосіб їх вибору; 2) що з огляду на се московська нарада не може допомогти укріпленню і зміцненню завойовань революції; 3) що навпаки московська нарада з огляду на буржуазійний склад її

учасників може допомогти зростови контрреволюції; 4) що тільки всеросійські Установчі Збори й Українське Установче Зібрання на Україні можуть висловити правдиву волю народу й утворити діяльний демократичний лад у формі демократичної федеративної республіки, — уважає неможливим і навіть шкідливим брати участь у московській нараді“.

Про тверді ціни прийняла Ц. У. Рада таку резолюцію: „Беручи під увагу, що ціни на всі продукти промисловости дійшли до незвичайної висоти та гнітучим тягаром падають головно на бідноту сільського й міського населення, Центральна Рада висловлює певність, що тимчасовий уряд й Генеральний Секретаріат уживуть негайно енергічних заходів для швидкого проведення в життє твердих цін на всі головні товари й продукти промисловости, а також для правильного поділу їх“ (За Р. Г.).

Українське товариство економістів заснувало ся у Києві. Перші загальні збори відбули ся 16 вересня н. ст. (Р. Г.).

Учительські курси. Київське городське самоврядування при 7-ій початковій вищій школі (на Куренівці) відкрило мішані 2-річні педагогічні курси. Бідні слухачі дістануть по 120 р. допомоги. Курси будуть українські. Інспектор школи С. Петренко (Р. Г.).

Просвітний зїзд у Києві. Відділ позашкільної освіти при Генеральній Секретаріаті скликав зїзд представників усіх „Просвіт“ на Україні, всіх завідуючих губерніяльною позашкільною освітою і представників кооперативів. Головою відділу позашкільної освіти Софія Русова (Р. Г.).

В справі почаївської друкарні. Як доносить „Утро Росії“ з 8 вересня н. ст. з Києва під датою попереднього дня, на пропозицію прокуратури слідчі власти зайняли ся дохожденням обставин, серед яких зайшло самочинне захоплення українськими саддатами типографії почаївської лаври. 6 вересня слідчий суддя для важнійших справ найшов друкарню у Києві в друкарні Центральної Ради. Друкарня опечатана. Як заявив прапорщик Крамаренко, член військового генерального штабу, котрий вивіз друкарню, якою завідував відомий натхнитель чорносотенців архимандрит Віталій, друкарню опечатано ще в перших днях революції, бо її функціонування грозило новому державному ладові. Потім бердичівські земські збори постановили подарувати друкарські машини почаївської лаври Центральної Раді. Вивіз машин був здійсненнем сеї постанови земства. Монахи з архимандритом Віталієм на чолі поробили всі заходи, щоб перешкодити вивозові: биттем у дзвони вони скликали народ, зі співом і іконами вийшли з церкви й коло дому, де переховували ся машини, почали церковну службу. Начальникови міліції, який приїхав разом з Крамаренком, архимандрит Віталій заявив недвозначно: Тільки по моїм трупі вступите до дому друкарні. Леше пізно увечері архимандрит Віталій з монахами по виміні „ввічливостей“ з Крамаренком здали ся. Машини розібрано та привезено до Києва Раді. 7 вересня виїхав слідчий суддя на місце в бердичівський повіт.

На Україну з калузької губ. хоче повернути ся 306 душ у село Блажівку юзефівської волости бердичівського повіту, бо тяжко їм живеть ся на місці переселення (Р. Г.).

Міністерство внутрішніх справ про національні питання. „Бирж. Вїд.“ доносять: Міністерство внутрішніх справ подало до тимчасового правительства меморіал „про організацію національного відділу в складі міністерства“. До меморіалу додано пояснення, в яких докладно розглянуто сучасний стан національного питання в Росії. „Завданням правительственной влади є урегулювати національні змагання, поєднати справедливі жадання малих народів з державною цілістю“. Для розроблення потрібних заходів міністерство внутрішніх справ задумує утворити національний відділ і утворити при нїм окрему нараду в справі краєвої реформи.

На тему автономії Сибіру в федеративнім звязку з Росією пише Я. П. в „Бирж. Вїд.“ ось що: Сибір під сїм оглядом стоїть відокремлений. Тут в основу заомозначення положена не національність, а тільки територія, себто принцип чисто краєвого самоозначення. Виходячи з того, що в теперішню хвили корінної перебудови цілого державного

укладу Росії на основах децентралізації зміцнило ся змагання відокремлених областей до краевого самоозначення, а так само рахуючи ся з фактом, що й Сибір зокрема, як перед-тим, так особливо тепер на цілім ряді з'їздів громадянських сил висловив ся за його виділенням в ряді інших областей держави на основах рівноправности власного місцевого законодавства, спеціальна комісія признає такі основні підстави краевого самоозначення Сибіру: „Творячи нероздільну часть Росії, беручи участь нарівні з її іншими частинами в спільній системі управи республікою на основах федерації, Сибір, як по своїм історично-географічним, етнографічним і суспільно-економічним умовам, так і по своїм чисто місцевим торговельно-промисловим і сільсько-господарським інтересам представляє в цілости відокремлену від європейської Росії область“. Компетенції сибірської крайової Думи підлягають отсі справи: сибірський бюджет і установленне місцевих податків, право побирання мит від товарів, які привозять зза границі, торговельні договори з іншими державами, заключувані в порозумінню з іншими областями, право користування і розпоряджування всіма землями області, які творять часть загальнодержавного фонду, з лісами водами й надрами, означенне порядку користування землею, колонізаційна справа в її цілім обемі, право участі в установленню тариф, промислова й сільсько-господарська справа, місцеві шляхи комунікації з виїмкою стратегічних, народня освіта та здоровле, суспільна безпечність, означенне місцевих військових кадр і розміщенне їх в часі мира, чисто місцеве карне й горожанське законодавство, справа інородців, взаїмні відносини народностей, що заселяють Сибір, та всі інші сибірські справи, що не підлягають компетенції загальнодержавного парламенту по докладній реіляментації основних законів.

Письмо з України до полоненого в Австрії. „Розвага“ в числі з дня 22/IX приносить цікаве письмо, яке одержав один із полонених з дому. Пише жінка свому чоловікови: „У нас Україна устроєє вистави на користь „Просвіти“ та всі говорять по українськи. І батюшка також править у церкві по селянськи. Йому обстригли волоссе, — чудний і проворний став. У нас хочуть автономії України селяне, — а саме не в нашій Вороновиці, але по всій Росії, — а Росіяне, Поляки Жиди й поміщики роблять бунти, — не хочуть. І скрізь по містах бунти. У нас міліція там, де була монополія, коло Бублицького. Війну хочуть вести тільки поміщики й інші буржуї, котрі старають ся, щоб ми втратили свободу, а наші саадати скрізь на всіх фронтах не хочуть війни. Скоро повинен бути мир. Недовше потягнеть ся ніж до осени, а то не хочуть воювати. Позабирали також уже всіх тих, що пускали на жнива до дому. Один пуд житньої муки 3 карб. 70 коп., пшеничної—8 карб. 40 к. Пшоно 35 коп. за фунт, сало 1 карб. 30 коп. за фунт. Ф...“

Автокефалія грузинської церкви. Дня 5 вересня товпа Грузинів з грузинським єпископом Леонідом на чолі захопила при участі міліції в Тифлісі дім ексарха Плятона, запечатала церкву, зажадала ключів від кас і арештувала кілька духовних осіб. Ще 27 марта заявили три єпископи ексархови, що вони фактично та юридично позбавлені власти. Супротив ексарха й цілого ряду Росіян проголосили бойкот, а до монахів віднесли ся без милосердя. Тимчасове правительство стало на становище церковного собору в Москві й прилучило ся до протесту собору. Одинокий шлях для утворення грузинської церкви—утворенне угодової комісії. Тимчасове правительство задумє поробити найрішучійші заходи проти сього (Р'вч).

Стрілецький гумористичний календарик „Самохотника“ на 1918 р. видає редакція „Самохотника“. Містить він багато гарних карикатур і коштує 70 сот.

Бібліографія.

Видання Союзу визволення України.

Др. Андрій Чайковський. Петро Конашевич Сагайдачний. Історичний нарис. Відень, 1917. Стор. 21. Ц. 40 сот.

Гарно й легко написаний історичний нарис про знаменитого гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного пера дуже відомого письменника галицької України д-ра Андрія Чайковського найде, думаємо, широкий круг радих читачів.

Чужі видання.

Нові українські книжки (за українськими часописами з російської України).

Про те, що стало ся. Видання Бердичівського Виконавчого Комітету (10 тис.).

Видання Т-ва „Просвіта“ в Катеринославі:

О. Комаренко. Про український народ. Ц. 8 коп.

Листки „Просвіти“: а) Чи зараз ділити землю. Ц. 3 к.

б) Для чого потрібна Українська Селянська Спілка. Ц. 3 коп.

А. Кашенко. Бусурманська неволя в українській народній поезії. Ц. 20 коп.

Г. Черняхівський. Т. Шевченко і славянофільство.

Ів. Федорченко. На передодні. Пісні волі та недолі. Видавництво „Гасло“, ч. 7.

Його ж. По закону і інші оповідання. Вид. „Гасло“, ч. 6.

Круті слова. Листівка. Вид. „Українська Бжолка“. Валки (на Харківщині). Передрук з книжки М. Левицького „Рідна мова“.

Видання петроградського Комітету УСДРП.

8 годин праці. Ц. 10 коп.

Програма УСДРП.

В. Левинський. Що таке соціалізм? Петроград, 1917, ст. 46, ц. 30 коп.

С. Дікштейн. Хто з чого живе. Ц. 15 коп.

Монархія і республіка. Ц. 15 коп.

Установче Зібранне. Ц. 15 коп.

В друк:

Автономія. — Про революцію. — Військо і народ.

Видання лубенської „Просвіти“:

Мих. Сасно. Як треба провадити збори? Вид. 2-е, доповнене. Лубні, 1917, стор. 16.

Т. Шевченко. Заборонені твори, кн. 1—4, ц. по 5 коп.

Видання лубенської групи укр. соц. рев.:

Кому вірити? Ц. 6 коп.

Постанови першого всеукраїнського селянського зїзду та схема організації Селянської Спілки. Ц. 5 коп.

М. Загірня. Про виборче право. Київ, 1917, ст. 31, ц. 20 к.

Б. Грінченко. Якої нам треба школи. Видання 3-е, товар. „Джерело“, ч. 1. Петроград, 1917, стор. 16, ц. 10 коп.

Його ж. Те саме. Видання 4-е, тов. „Криниця“. Київ, 1917, стор. 31, ц. 20 коп.

Статут українського технічно-агрономічного товариства „Праця“. Київ, 1917, стор. 16.

Програма Української Радикально-демократичної Партії. Київ, 1917, стор. 8.

Постанови першого українського військового зїзду 5, 6, 7 і 8 травня (мая) 1917 р. у Києві. Васильків, 1917, ст. 8+(1).

Хто такі соціалісти-революціонери й чого вони домагають ся? Вид. київського комітету української партії соц. рев. Київ, 1917, стор. 16, ц. 15 коп.

Те саме. Петроград, 1917, стор. 15, ц. 10 коп.

П. Ремченко. Пожежа. Опов. м. Широке, 1917, ст. 8, ц. 10 к.

Є. Чикаленко. Розмова про мову. Вид. 2-е, доповнене, Добродійного Т-ва. Петроград, 1917, ст. 32, ц. 20 коп.

Програма Української Радикально-демократичної Партії. Петроград, 1917. Вид. тов. „Друкарь“.

Робітничі пісні. Петроград, 1917, те саме видання.

Меморіал Української Соц.-Дем. Партії Австрії Інтернаціональному Соціалістичному Бюро. Видання „Робітничої Газети“.

Микола Порш. Автономія України і соціална демократія. (Зміст: I. Про національну волю. II. Про автономію. III. Автономія України). Київ. Ц. 1 карб.

С. Драгоманів. Біржі праці. Видання „Робітничої Газети“. Київ. Ц. 15 коп.

Військові підручники при Українським Військовим Генеральним Комітеті приготують ся в підвідділі військової освіти й вийдуть незабаром: Польовий устав, Внутрішній устав і різні підручники щодо машинових крісів усіх систем.

Нові видання проф. М. Грушевського.

Вийшла новим виданням значно доповнена „**Коротка історія України для першого початку** (Про старі часи на Україні)“. Ц. 1 карб. 60 коп.

„**Всесвітня історія**“ в короткім огляді, частина друга (XII—XVI вв.), з ілюстраціями. Ц. 2 карб. 50 коп. Виходять частина перша (друге видання) і частина третя (XVII—XIX вв.) „Всесвітньої історії“.

Україна і Росія. Переговори з центральним російським урядом в липні й серпні (Продовження брошури: Українська Центральна Рада й її універсали). Ц. 24 коп.

Переяславська умова України з Москвою 1654 р. Друге видання. Ц. 70 коп.

Крім занотованих у нас давніше повстали на рос. Україні ще такі часописі:

Вістник Українського Військового Генерального Комітету. Видає і укладає Український Військовий Генеральний Комітет. Ред.: Київ, В. Володимирська, Педагогічний Музей. Ціна на рік 9 карб., на пів року—5 карб., на 3 місяці—3 карб. У Вістнику друкують ся статі й інформації про українське військо, а також всі накази й постанови Укр. Військ. Генер. Комітету.

Український Голос. Рига. Видає Виконавча Рада Українців * * * армії.

Праця і Воля. Видає Українське Організаційне Бюро у Вороніжі.

Сонце України. Щомісячний журнал літератури, політики й теперішнього життя. Адреса: Москва, Тверская, 36, книгарня „Наука і Труд“. Ціна на рік 10 руб.

Вільне слово. Українська народня газета. Виходить двічі на тиждень у Золотоноші. Видає золотоніська „Просвіта“ спільно з повітовим і міським комітетами та кооперативним товариством.

Наша Спілка. Виходить тричі на тиждень у Ромні полт. губ. Видає роменський Союз кредитових і споживчих Товариств. Ціна: на 6 міс. 4 карб., на 3 м. — 2 карб., на 1 м.—75 коп. Окреме число 7 коп. (Газета освітлює інтереси трудового селянства, робітників та кооперативне життя).

Народне Слово. Українська дешева газета у Катеринославі при співробітництві проф. Д. Яворницького й ин. Ціна на рік 5 руб., на пів року—2 р. 70 к., на 3 м.—1 р. 35 к., на 1 м.—45 к. Адреса: Катеринослав, Управа залізної дороги, юридична часть, Проспект, 112, редактору Хведору Пазенку.

Українська Школа. Загально-педагогічний журнал для школи й семі під ред. С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіга і С. Черкасенка. Виходить що місяця від вересня сього року. На рік 7 р., на пів року 4 р. Адреса: Київ, В. Володимирська 53, крамниця „Час“.

Вісти Єлисаветської Української Громади. Виходять в Єлисаветі (Єлисаветграді) на Херсонщині.

Українська Військова Справа. Тижнева військова газета. Виходить у Києві від 1-го червня. Ціна до кінця року 4 карб. Окреме число 10 коп.

Подільська Воля. Тижневник у Вінниці безпартійно-демократичного, соціально-політичного й кооперативно-економічного змісту. До кінця року 5 карб.

Вісти Батуринські. Щомісячна часопись, присвячена археології, історії, громадському, політичному й економічному життю Батурина й Батурищини. Під ред. Вас. Різниченка. Передплата до кінця року 3 карб. Виходить від травня.

Українська Амурська Справа. Тижневник. Видає Українська Рада у Благовіщенську на Амурі. Під редакцією Ситницького.

Вісти Громади Українців м. Трапезунда.

Громадянин. Виходить щотижня. Видає Волинська Українська Рада. Редактор С. Підгірський. На 3 м.—1 р. 50 коп. Адреса: Житомир, Мала Вільська, 22.

Наше Життє. Орган петроградського Комітету УСДРП. Виходить двічі на тиждень. На 3 міс.—1 р. 50 к., на 1 м.—60 к. Адреса: Петроград, Петроградська сторона, Архирейська ул., N. 6.

Степ. Видає тов. „Просвіта“ в Павлограді. Ціна окремого числа 8 коп. Адреса: Павлоград, Дворянська ул., городська школа, К. М. Зінківському.

Чорноморська Рада. Новоросійськ. Що тижня. Ціна на 3 міс. 1 руб. Редактор Пр. Воронин.

Вільна Україна. Умань. Що тижня. Ред. В. Камінський.

„**Книгарь**“ (літопись українського письменства), щомісячна критико-бібліографічна часопись, присвячена справам українського видавництва, виходить під редакцією В. Старого та при участі П. Богацького, А. Вечорницького, П. Гая, О. Діхтяря, Д. Дорошенка, В. Дубровського, Т. Єфремова, М. Жученка, Б. Корольова, М. Левицького, Ор. Левицького, П. Михайловича, А. Ніковського, М. Павловського, П. Понятенка, М. Порша, В. Прокоповича, В. Старого, Л. Старицької-Черняхівської, Ю. Сірого, М. Сріблянського, проф. Е. Тимченка, Н. Трикулевської, М. Шаповала, К. Широцького, О. Шульгина, А. Яковлева й інших. Перше число (вересневе) „Книгаря“ мало вийти в першій половині вересня н. ст. Артистичну обгортку часописи зробив артист Золотов. Видає „Книгаря“ товариство „Час“. Ціна часописи до кінця року 2. карб. Контора часописи: Київ, Володимирська 42. Крамна комора тов. „Час“.

Київська Чеська Газета. Тижневник. Орган київського губерньського чешства.

Вістник Полтавського Губерньського Громадського Комітету. Виходить по російськи й українськи.

Вісти Української Селянської Спілки. Київ.

Ріля. Рік видання VI-й. Двохтижневий хліборобський кооперативний часопис. Видає товариство „Український Агроном“ від 14 жовтня н. ст. Передплата до кінця 1917 р. 1 карб. 50 коп. Адреса редакції і контори: Київ, Тургенівська 9, пом. 3.

Українське пасішництво. Виходить від 14 вересня н. ст. зошитами по 16 сторінок з малюнками. Ред. Е. Архипенко. Передплата до кінця року 1 карб. 50 коп. Адреса: Фундуклеєвська, 27.

Виказ жертв.

На волинські школи: Полонені офіцери табору Йозефштадт (пам'яті славних козаків богданівців, що впали від злісної ворожої руки 8/VIII 1917 р. у Києві за свободу України) — 111 К 68 сот., В. Яворський—23 К, Т. Давидчак—20 К, др. Ковшевич—7 К.

На ціли Союзу визволення України ліста д. Івана Калиновича: о. Дмитро Бахівський, збірка в церкві в Тустановичах 100 К., панство Терлецькі в Тустановичах 40 К., механік Богдан Дидик в Бориславі 15 К., по 10 К.: о. Ю. Адриянович, д. Теодор Ваврик, о. Іван Дашкевич всі в Тустановичах і д. Евстратій Сасик в Бориславі; по 5 К.: однор. охотн. Володимир Батицький і дир. Н. Н. в Бориславі; по 2 К.: тесля Дмитро Бейга, токарь Стефан Бейга, токарь Іван Макар, гайцер Йосиф Михайлович, коваль Володимир Рачкевич, коваль Антін Тиндик, всі в Бориславі, начальн. громади в Бані Котов. Дмитро Семіоник; по 1 К.: токарь Юліян Атановський в Бориславі, господарь в Бані Котов. Федь Гусак і господарь в Трускавці Федь Лощанський. — Разом 224 К.

Зміст: М. Троцький. Російська господарка на Україні. — Зїзд національностей у Києві. — Вільне козацтво—народня міліція на Україні. — Справа розстрілу богданівців на засіданні Малої Ради й протести проти розстрілу. — Представники укр. селянства про відношенне до сучасної хвилі. — Постанови київського губерньського національного зїзду 1 й 2 вересня 1917 у Києві.—Укр. театральний сезон у Києві. — Укр. Академія Мистецтва. — Проф. М. Сумцов. Укр. катедри на харківським університеті. — Стоп'ятдесятилітня річниця одного з домогань привернення автономії України. — Михайло Іванович Терещенко.—Микола Василенко. — Старі клевети на новий лад.— Відповідь О. Скоропис-Долтуховського на клевети Ярмоленка.— „Нова Рада“ про Союз визволення України. — Вісти. — Бібліографія. — Виказ жертв.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольцгаузена у Відні.